

ИЗВЕШТАЈ ЗА
РАБОТЕЊЕТО НА
НАРОДНАТА БАНКА ВО
ПЕРИОДОТ

2018
2025

ГОДИНА

Извештај за работењето на Народната банка во периодот 2018-2025 година

Издавач: Народна банка на Република Северна Македонија

За издавачот: Анита Ангеловска-Бежоска

Уредници: Ана Митреска, Анета Крстевска, Султанија Бојчева-Терзијан

Лектура: Бисера Павлеска-Георгиевска

Техничко уредување, илустратор: Љупчо Стојановски

Печати: Европа 92 - Кочани

Тираж: 50 примероци

Скопје 2025

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

МАКРОЕКОНОМСКИ
АМБИЕНТ НА
МОНЕТАРНАТА
ПОЛИТИКА
2018-2025

МОНЕТАРНА
ПОЛИТИКА И
ИСТРАЖУВАЊЕ

СТАТИСТИКА

ОПЕРАТИВНО
СПРОВЕДУВАЊЕ
НА МОНЕТАРНАТА
ПОЛИТИКА И
УПРАВУВАЊЕ
СО ДЕВИЗНИТЕ
РЕЗЕРВИ

ПЛАТНИ
СИСТЕМИ И
ПЛАТЕЖНИ
УСЛУГИ

БАНКАРСКАТА
РЕГУЛАТИВА

ФИНАНСИСКА
СТАБИЛНОСТ

БАНКАРСКАТА
СУПЕРВИЗИЈА

ИЗДАВАЊЕ И
УПРАВУВАЊЕ
СО КНИЖНИ И
КОВАНИ ПАРИ

ВНАТРЕШНА
РЕВИЗИЈА

УПРАВУВАЊЕ
СО ЧОВЕЧКИТЕ
РЕСУРСИ

МУЗЕЈ И
АРХИВНА
НАРОДНАТА
БАНКА

ЗАШТИТА НА
ПОТРОШУВАЧИТЕ
И ФИНАНСИСКАТА
ЕДУКАЦИЈА

УСВОЈУВАЊЕ НА
СТАНДАРДИТЕ
НА ЕВРОПСКИОТ
СИСТЕМ НА
ЦЕНТРАЛНИ БАНКИ
КАКО ИМПЕРАТИВ

ТРАНСПАРЕНТНОСТА
И КОМУНИКАЦИЈЕ
СО ЈАВНОСТА

ИНФОРМАЦИСКИ
ТЕХНОЛОГИИ

ФИНАНСИСКО И
УПРАВУВАЧКО
СМЕТКОВОДСТВО

ПРАВНИ
РАБОТИ

ФИНАНСИСКА
ОДГОВОРНОСТ И
ТРАНСПАРЕНТНОСТ

ФОТО ГАЛЕРИЈА:
НАРОДНА БАНКА
2018-2025

Содржина:

Обраќање на гувернерот	8
10 клучни достигнувања на Народната банка (2018–2025)	10
Макроекономскиот амбиент за спроведување на монетарната политика на Народната банка во периодот 2018 – 2025 година	11
Монетарна политика и истражување	16
Статистика	25
Оперативно спроведување на монетарната политика и управување со девизните резерви	30
Платни системи и платежни услуги	34
Банкарска регулатива	39
Финансиска стабилност	43
Банкарската супервизија	49
Зелени финансии	55
Издавање и управување со книжни и ковани пари	61
Стратегија и превенција	64
Внатрешна ревизија	72
Управување со човечките ресурси	75
Музејот на Народната банка, Библиотеката и Архивот на Народната банка	79
Заштита на потрошувачите и финансиска едукација	82
Усвојување на стандардите на Европскиот систем на централни банки како императив	89
Транспарентноста и комуникациите со јавноста	93
Информациски технологии	100
Правни работи	105
Финансиска одговорност и транспарентност	108
Раководење и организација: Кои сме ние?	112
Фото Галерија: Народна банка 2018–2025	121

Обраќање на гувернерот

Почитувани,

Секој период има свои обележја и свои предизвици. Периодот 2018 – 2025 година изобикуваше со бројни предизвици од невидени размери во поновата историја пред кои беа исправени централните банки ширум светот. Ќе почнеме од пандемијата на ковид-19 којашто ја „парализира“ светската економија, па потоа воените конфликти коишто го предизвикаа и најсилниот шок на цените на примарните производи по 70-тите години од минатиот век доведувајќи до светски инфлациски бран невиден во изминатите две и пол декади, па сè до трговските војни коишто се закана за глобализацијата којашто неспорно беше двигател на доходовната конвергенција, вклучително и за нашата економија. Сето ова бараше исклучителна посветеност, професионализам и знаење за носење правилни и издржани одлуки во интерес на нашите граѓани.

Народната банка јасно покажа дека станува збор за институција со силен капацитет за справување и со последователните шокови од невидени размери. Макроекономската стабилност, којашто е јавно добро и предуслов за повисок економски раст и расположлив доход на граѓаните, не само што беше задржана, туку беше и зајакната. Соодветната монетарна политика и стабилизирањето на цените на примарните производи овозможува враќање на инфлацијата на ниски едноцифрени стапки близу до историскиот просек. И покрај сериозните притисоци на домашната валута, подгреани и од домашни шпекулативни обиди, нејзината стабилност беше задржана, а нивото на девизните резерви е двојно зголемено, што упатува на зајакнат капацитет за нејзина одбрана при евентуални идни шокови. Стабилноста на банкарскиот систем, и покрај голе-

мите притисоци, беше зајакната што се согледува преку растот на адекватноста на капиталот којашто достигна највисоко ниво во последниве две декади, а нефункционалните кредити забележаа историски најниско ниво. Зајакнатата стабилност беше предуслов и за солидна кредитна поддршка за граѓаните и компаниите со каматни стапки коишто за првпат во нашата историја се сведоа речиси на европските нивоа.

Покрај одржувањето на макроекономската стабилност, Народната банка успеа да им се посвети и на бројни развојни проекти во области како заштитата на корисниците на финансиски услуги и финансиската инклузија, вклучително и на жените и на лицата со попреченост, преку усвојување на првата национална Стратегија за финансиска писменост и финансиска инклузија. Народната банка двапати по ред од страна на британскиот форум ОМФИФ беше прогласувана за прва централна банка во светот по застапеноста на жените во раководните структури. Понатаму, се обезбеди поддршка на иновациите во финансискиот сектор, коишто се важни за поголема конкуренција и подобар пристап до финансии, преку изготвувањето на Иновациската платформа, првата национална Стратегија за финтек и преку реформирање на законодавството во сферата на платежните услуги коешто ни овозможи да направиме историски исчекор и да станеме земја членка на СЕПА. Усогласувањето на банкарската регулатива со европската беше оценето позитивно со Одлуката на Европската комисија од 1 октомври 2021 година.

Покрај ова, во центарот на вниманието беа и зелените финансии, зајакнувањето на сигурноста на информациските системи во време на брз подем на дигитализацијата, но и натамошното јакнење на организационата структура и корпоративното управу-

вање заради градење современа централна банка. Посебно внимание посветивме на транспарентноста којашто стана една од главните одлики на нашето секојдневно работење поддржана од ММФ. Ние бевме втората централна банка во светот за која беше извршено оценување на транспарентноста во однос на најновиот кодекс на ММФ.

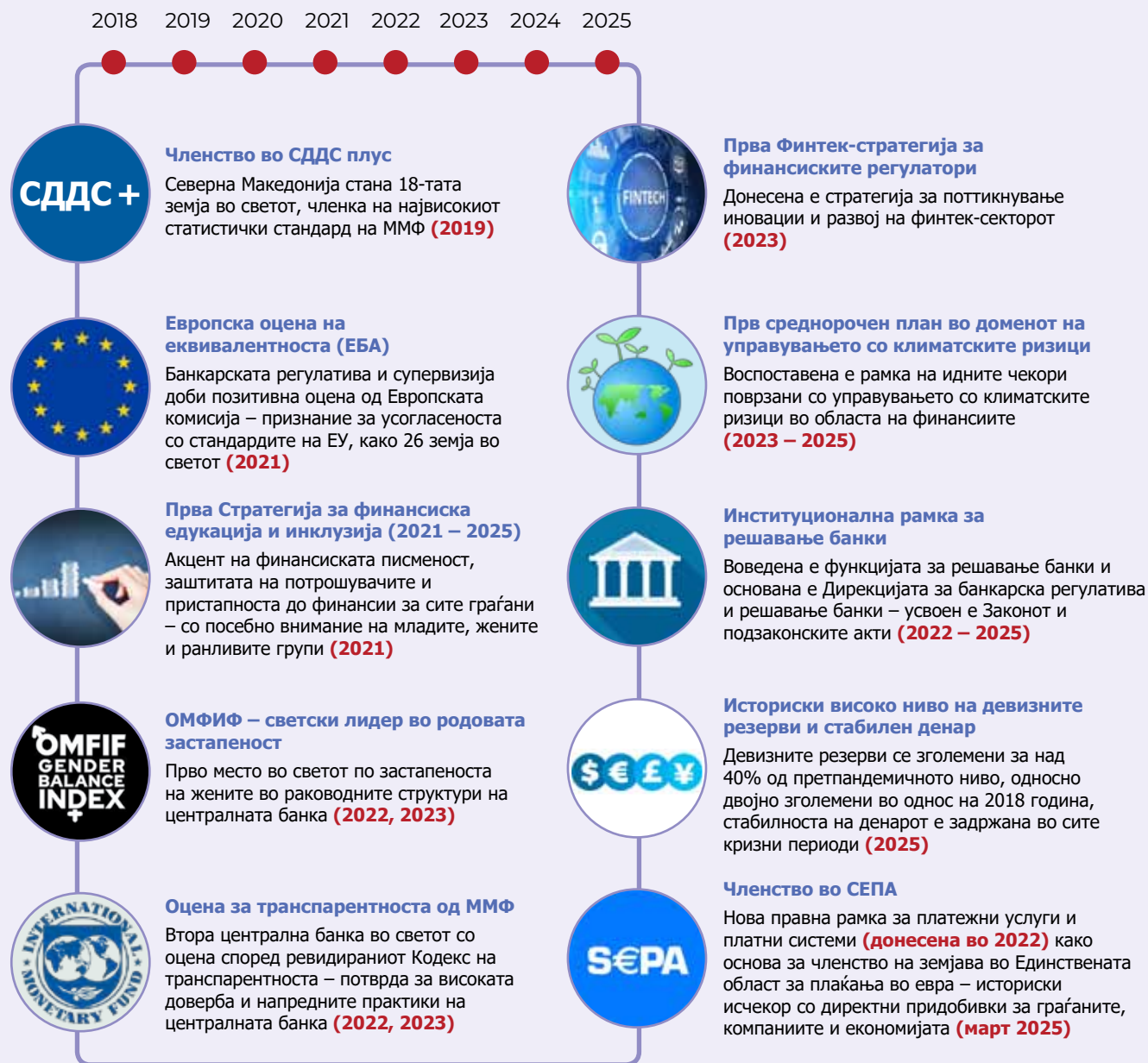
Ме радува што политиките на Народната банка и спремноста да се справи со сите нови предизвици, дури и да предводи во некои иницијативи, беа широко признаени и потврдени од меѓународните институции. Особено ни значи фактот што граѓаните, за чија корист впрочем и работи Народната банка, покажаа висока доверба рангирајќи ја на врвот на институциите во согласност со анкетите на меѓународни институции.

Овој извештај дава кус преглед на активностите, политиките и мерките на Народната банка спроведени во периодот од 2018 година заклучно со мај 2025 година. Веруваме дека Извештајот претставува реален одраз на нашата визија за Народната банка како стабилна институција којашто независно од сплетот на околности, успешно ги остварува законски доделените цели. Народната банка и во следниот период активно ќе придонесува кон градење стабилна, одржлива и зелена економија, а со тоа и за подобар живот на граѓаните.

д-р Анита Ангеловска-Бежоска,

гувернер

10 клучни достигнувања на Народната банка (2018–2025)

Макроекономскиот амбиент за спроведување на монетарната политика на Народната банка во периодот 2018 – 2025 година

Изминатиот период беше еден од најтурбулентните за централните банки во поновата историја, вклучувајќи исклучително ретки неповолни настани како што се глобалната пандемија на ковид-19, светската енергетска криза, „големото враќање“ на инфлацијата во светски рамки, па дури и она што се чинеше неповторливо, војната на подрачјето на Европа, на којашто подоцна се надоврза и таа на Блискиот Исток. Централните банки мораа брзо и постојано да ги приспособуваат своите политики на различните негативни шокови, спроведувајќи мерки без преседан за да се справат со насобраните предизвици, притоа водејќи сметка за внимателно балансирање на ризиците за инфлацијата, растот и финансиската стабилност. Во еден ваков контекст, **Народната банка успешно се соочи со бројните предизвици во периодот 2018 – 2025 година преку брза и ефикасна реакција на монетарната политика, што беше во согласност со практиките на останатите централни банки во светот.** Притоа, при постојано менување на макроекономскиот амбиент, во одредени периоди промените во поставеноста на монетарната политика се однесуваа на нејзино олабавување, додека, пак, во други периоди се однесуваа на затегнување на политиката, сè со цел успешно да се остварат законски поставените цели.

На почетокот на овој период, во 2018 и 2019 година, Народната банка беше посветена на поддршка на општата економска политика без да се загрози остварувањето на основната цел на одржување на ценовната стабилност, согласно законскиот мандат. Имено, ниската и стабилна инфлација, солидната надворешна позиција на економијата и стабилизирани очекувања на економските субјекти во овој период ѝ овозмо-

жија на Народната банка да спроведе постепено олабавување на монетарната политика, при што основната каматна стапка беше намалена четирипати за по 0,25 п.п. и од 3,25% на почетокот на 2018 година, беше сведена на 2,25% во март 2019 година. Со тоа, преку последователното олеснување на условите за финансирање на економските субјекти, монетарната политика создаде соодветен амбиент за поддршка на економскиот раст, којшто постепено забрза и од 1,1% во 2017 година, се искачи на 2,9% и 3,9% во 2018 и 2019 година, соодветно, во услови на одржување на стапката на инфлација на ниски нивоа.

Но, веќе **во 2020 година дојде до драматичен пресврт во светската и домашната економија со појавата на светската пандемија на ковид-19, којашто претставуваше една од најголемите и најтешки кризи во периодот по Глобалната депресија,** целосно менувајќи го начинот на којшто економијата функционира дотогаш. Ова ја наметна потребата од преземање одлучни активности и мерки за поддршка на економските текови, за што полесно надминување на негативните последици од корона-кризата коишто сè повеќе се чувствуваа. Слично како и останатите централни банки, Народната банка ѝ одговори на оваа криза со дополнително и значително олабавување на монетарната политика, како и со воведување регулативна флексибилност, преку којашто меѓу другото, беше овозможено привремено одложување на отплатата на кредитите од страна на граѓаните и компаниите најпогодени од пандемијата. Притоа, **најважен фактор за олабавувањето на политиката беше просторот изграден во претходните години, видлив преку ниската инфлација и комфорното ниво на девизни**

резерви. Во оваа прва кризна година, основната каматна стапка во неколку наврати беше намалена до нивото од 1,5%, а истовремено беше намалена и понудата на بلاгајнички записи, за 15 милијарди денари, со што се обезбеди дополнителна поддршка за македонската економија преку одржување на кредитните текови и на кредитниот циклус од страна на банкарскиот систем. Покрај со стандардниот инструментариум, Народната банка брзо одговори и со воведување некои нестандартни мерки во делот на основата за обврската на задолжителната резерва во денари, овозможувајќи нејзино намалување за износот на кредитите одобрени на претпријатијата во најпогодените сектори од пандемијата. Во овој период, на барање на **Народната банка, Европската централна банка за првпат одобри користење на билатерална репо-линија за ликвидносна поддршка**, во износ од 400 милиони евра, со којашто се овозможи пристап до девизна ликвидност во евра. Овие мерки помогнаа да се обезбеди неопходната поддршка за економијата во услови на една од историски најсилните кризи досега, при истовремено зачувување на она што општо се вреднува како јавно добро – стабилноста на цените и стабилноста на домашната валута.

Закрепнувањето на економијата, во еден дел поддржано од преземените монетарни мерки, беше видливо веќе во 2021 година, кога најголемиот дел од економските штети од пандемијата беа надоместени, при остварен економски раст од 4,5%, по падот од 4,7% во 2020 година. Во овој период, заради потребата од натамошна поддршка на домашната економија во услови на исклучително висока неизвесност, Народната банка продолжи со олабавувањето на монетарната политика, при што основната каматна стапка беше сведена на историски најниското ниво од 1,25% во март 2021 година, засилувајќи го ефектот од претходните монетарни мерки за поддршка на економското закрепнување, со што воедно и се заокружи циклусот на монетарно олабавување. **Сепак, во текот на целата година предизвиците поврза-**

ни со пандемијата и натаму опстојуваа, предизвикувајќи проблеми во светските синџири на снабдување, транспортот и логистиката и нарушувања во рамнотежата помеѓу глобалната понуда и побарувачка на добра. На ова се надоврза и растот на цените на примарните производи на светските берзи, пред сè нафтата и прехранбените производи, а во последните месеци од годината особено на цените на електричната енергија и природниот гас, што беше предзнак за почетокот на нова криза, овојпат на светскиот пазар на енергенти. Во такви околности, крајот на годината беше одбележан со актуализирање на дебатите околу ризиците за инфлациските движења на светско ниво. Со оглед на нашите специфики во однос на фиксниот девизен курс, како и во секоја кризна епизода досега, ефектите од новиот енергетски шок првично започнаа да се чувствуваат на девизниот пазар. Притисоците на девизниот пазар најпрво се одразија преку каналот на доверба, а потоа значително се влошија со зголемениот увоз на енергија во земјата, при висока енергетска зависност. Притоа, во овој период започнаа да се чувствуваат и првичните инфлациски притисоци. Како одговор на ова, Народната банка веднаш, во октомври 2021 година, започна со интервенции на девизниот пазар преку продажба на девизи, заради повлекување на ликвидноста од системот, што беше и првиот сигнал за промена на насоката на монетарната политика.

На почетокот на 2022 година, на дотогашните проблеми во светот се надоврза избивањето на воениот конфликт меѓу Русија и Украина, како и строгите санкции воведени од западните земји кон Русија, што претставуваше нов силен неекономски шок на страната на понудата, доведувајќи до уште посилен раст и исклучително висока променливост на цените на енергентите и на храната на светските пазари, што се одрази со нагло влошување на енергетската криза. Подоцнежниот воен конфликт на Блискиот Исток само дополнително ги зголеми силните геополитички ризици и неизвесноста во однос на цените

на примарните производи на меѓународниот пазар. Во вакви услови, сè повисоките увозни цени започнаа сè повеќе и сè пошироко да се пренесуваат и врз цените на домашните производи, но и врз инфлациските очекувања на домашните економски субјекти, при што инфлацијата за брзо време започна да се движи во нагорна насока. Тоа прерасна во општо забележан феномен во светски рамки, одразувајќи се во глобална криза на трошоците на животот. **Ваквиот брз преод од период на ниска кон висока инфлација беше пресретнат со брз одговор на Народната банка со преод од стимулативна кон рестриктивна политика на каматните стапки, во согласност со останатите централни банки во светот, со што беа засилени ефектите од претходно започнатите ликвидносни мерки. Впрочем, ова претставуваше најусогласениот и најсилниот циклус на светско затегнување на монетарните политики на централните банки забележан во последните пет децении.** Притоа, Народната банка започна со циклусот на зголемување на каматните стапки во април 2022 година, во време кога беа разгледувани такви мерки, а подоцна и спроведени и од монетарните власти на еврозоната, како наше монетарно сидро. Во периодот што следеше, каматната стапка на благајничките записи постепено и во повеќе наврати се зголемуваше, најпрво поумерено, а потоа и засилено, достигнувајќи го максимумот од 6,3% во септември 2023 година и задржувајќи се на тоа ниво до крајот на годината. Истовремено, соодветно беа зголемувани и каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена, а за поддршка на процесот на монетарна трансмисија активно беше користен и инструментот на задолжителна резерва¹.

Паралелно со ова, во овој период Народната банка изврши промени и во поставеноста на макропру-

дентната политика со цел дополнително да се зајакне финансиската стабилност, имајќи го предвид постепено зголемување на системските ризици заради сè поголемата неизвесност во надворешното окружување и динамиката на домашниот пазар на недвижности. Така, во јули 2022 година, за првпат беше активиран противцикличниот заштитен слој на капиталот, со почетна стапка од 0,5%, којашто понатаму во четири наврати се зголемуваше за по 0,25 п.п. до крајот на 2023 година. На овој начин, се делуваше превентивно и навремено заради јакнење на заштитните механизми на банкарскиот систем и зачувување на капацитетот на банките за апсорпција на потенцијални шокови. Исто така, заради дополнително јакнење на отпорноста на банките и на кредитокорисниците на неповолните ризици поврзани со инфлацијата, пазарот на недвижности и растот на каматните стапки, на крајот на 2022 година беа воведени и макропрudentни мерки за квалитетот на кредитната побарувачка на физичките лица. Во овој контекст, беа пропишани показателите ДСТИ, ТДТИ и ЛТВ, при што висината на ДСТИ се ограничи на 55% за кредитните изложености во денари и 50% за кредитните изложености со валутна компонента, додека висината на ЛТВ се ограничи на 85%. Покрај високата инфлација, којашто во овој период премина во зоната на двоцифрени стапки и присутните ризици за финансиската стабилност, значителни предизвици за монетарната политика произлегоа и од надворешниот сектор, каде што во услови на засилување на енергетската криза, трговскиот дефицит стануваше сè повисок, особено во текот на 2022 година, што понатаму се одрази врз состојбите на девизниот пазар. Како резултат на ова, Народната банка продолжи со интервенции на девизниот пазар сè до јуни 2022 година (коишто вкупно изнесуваа околу 15% од девизните резерви), со што **успеа да ја зачува стабилноста на денарот, а девизните резерви, покрај краткотрајниот пад, и натаму**

¹ Во овој период, Народната банка спроведе низа измени во системот на задолжителна резерва за зголемување на привлечноста на денарското штедење и унапредување на монетарната трансмисија. Така, во повеќе наврати, задолжителната резерва за денарските обврски беше намалена од 8% на 5%, при нејзино истовремено зголемување за обврските во странска валута од 15% на 21%. Исто така, беше зголемен и делот од задолжителната резерва во странска валута којшто банките го исполнуваат во евра од 70% на 81%. Од друга страна, како нестандартна стимулативна мерка, беше извршено намалување на основата за пресметка на задолжителната резерва во денари за износот на новоодобрените кредити за финансирање на домашното производство на електрична енергија од обновливи извори, со цел да се овозможи поголем придонес на банкарскиот систем кон зелената трансформација на економијата, согласно стратегиските определби на Народната банка.

растеа. Истовремено, преку соодветно балансирање на монетарните мерки се овозможи стабилизација на макроекономските состојби и постојано намалување на инфлацијата без притоа домашната економија да западне во рецесија, при што беше забележано само умерено забавување на економскиот раст.

Заради враќање на инфлацијата на ниво на нискиот историски просек и стабилизирање на инфлациските очекувања на подолготрајна основа, во поголемиот дел од 2024 година поставеноста на монетарната политика беше непроменета. Како резултат на ваквиот конзистентен антиинфлациски пристап на монетарната политика, при истовремено стабилизирање и на цените на светските пазари, домашната инфлација беше сведена на 3,5% во 2024 година (од максималните 19,8% во октомври 2022 година), а инфлациските очекувања на економските субјекти беа успешно зацврстени. Впрочем, стабилизирањето на инфлациските очекувања е еден од клучните придонеси на монетарната политика во процесот на дезинфлација, имајќи го предвид нивното клучно влијание врз политиката на цените и платите во економијата, во услови кога природата на инфлацијата во овој период беше главно одредена од шоките на страната на понудата, врз кои монетарната политика во основа има ограничено влијание. Овие постигнувања, заедно со постојаните поволни движења на девизниот пазар ѝ овозможија на **Народната банка, на крајот од 2024 година, да започне со внимателно нормализирање на поставеноста на монетарната политика.** Притоа, основната каматна стапка беше намалена во три наврати за по 0,25 п.п., достигнувајќи ниво од 5,55% во декември 2024 година, при истовремено намалување и на каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена, коишто се сведоа на 3,95% и 4%, соодветно. Во овој пе-

риод, беа извршени промени и кај поставеноста на системот на задолжителната резерва, заради натамошна денаризација на економијата и раст на долгорочното штедење во банкарскиот сектор, што воедно придонесе и за поддршка на претпазливниот карактер на монетарната политика². Тренд на внимателно монетарно олабавување се забележа и на почетокот од 2025 година, кога каматната стапка на благајничките записи беше дополнително намалена за 0,2 п.п., на 5,35%, додека останатите каматни стапки беа непроменети, во услови на натамошни поволни движења кај инфлацијата и девизните резерви, но и повторно заострување на ризиците од надворешното макроекономско окружување. Од друга страна, натамошното присуство на системските ризици за финансиската стабилност поттикнати од надворешни фактори како што се продолжената светска неизвесност и зголемената геополитичка нестабилност, но и од домашни фактори како што е умереното забрзување на кредитниот раст ја наметна потребата од натамошна внимателност во делот на банкарскиот систем и дополнително заострување на макропрудентната политика. Оттука, во јули 2024 година беше донесена одлука за ново, петто зголемување на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за дополнителни 0,25 п.п., до нивото од 1,75%, со што се придонесе за дополнително зајакнување на капиталната сила и солвентноста на домашните банки.

Соодветните макропрудентни мерки преземени од страна на Народната банка несомнено му помогнаа на банкарскиот сектор успешно да се справи со предизвиците од неодамнешните последователни кризи. Банкарскиот систем беше стабилен во текот на целиот изминат период, во услови на ниско системско остварување на кредитниот ризик, солидна профитабилност и солвентност, како и одржување соодветно ниво на лик-

²Овие промени, помеѓу другото, вклучуваа постепено нормализирање на стапката на задолжителна резерва за краткорочните денарски обврски на преткризното ниво од 2022 година, во две фази, од 5% на 6,5% од јуни 2024 година и на 8% од јули 2024 година. Покрај ова, за да се поттикне долгорочното штедење, беа воведени ослободувања од задолжителната резерва за денарските депозити со рочност над две години, како и за депозитите на населението во денари со рочност над една година, а истовремено беше воведено издвојување задолжителна резерва од 5% за обврските во странска валута со рочност над две години.

видност. Притоа, во третиот квартал на 2024 година, стапката на адекватност на капиталот достигна највисоко ниво во последните седумнаесет години од 19%, што е повисоко во споредба со периодот пред пандемијата, во еден дел како резултат на макропрudentните мерки преземени од страна на Народната банка. Истовремено, стапката на покриеност со ликвидност е повисока речиси за трипати од регулаторниот минимум (289,7%). Кредитните портфолија на банките се одликуваат со висок квалитет, односно ниски стапки на нефункционални кредити од 3%, коишто се значително пониски во споредба со историскиот просек (7,4%), но и во споредба со претпандемичниот период. Истовремено, и профитабилноста на банките се одржува на солидно ниво, што придонесува за стабилноста на нивните капитални позиции и нивната способност да апсорбираат ризици. Овие остварувања потврдуваат дека банкарскиот систем не само што покажува отпорност на потенцијални идни шокови, туку таа е и дополнително зајакната во изминатиот период.

Сè на сè, во текот на целиот изминат период, Народната банка успешно ја спроведуваше монетарната политика заради постигнување и одржување на ценовната и финансиската стабилност. Тоа беше овозможено преку одржување стабилен девизен курс, постојано зголемување на девизните резерви – коишто достигнаа историско највисоко ниво и се повисоки за 40% од нивото пред пандемијата – како и преку значително зајакнување на отпорноста на банкарскиот сектор. Притоа,

особено значајно е тоа што Народната банка покажа исклучителна флексибилност и способност за брзо приспособување на политиките во услови на непрекинати предизвици коишто беа без преседан – од пандемија до војни, енергетска криза и криза на трошоците на животот. За успешно справување со овие предизвици беше применет сеопфатен пристап, преку комбинација на конвенционални и неконвенционални мерки на монетарната и макропрudentната политика коишто овозможија успешно балансирање помеѓу потребата за поддршка на економскиот раст, одржување на макроекономската и ценовната стабилност и одржување на стабилноста на финансискиот систем. Притоа, **се потврди правилната стратегија за градење институционален капацитет и водење прudentни политики во добрите времиња, што овозможи доволен маневарски простор за соодветно делување во последователните периоди на криза.** Ваквиот пристап несомнено придонесе за зајакнување на довербата во институцијата и во домашната валута, зголемувајќи го нејзиниот кредибилитет за остварување на основната цел на ценовна стабилност и со тоа овозможувајќи стабилни основи за раст на економијата во иднина.

Монетарна политика и истражување

Монетарната политика и истражување – силната аналитичка основа како клуч за донесувањето квалитетни монетарни одлуки

За првпат е изграден напреден динамички стохастички модел на општа рамнотежа (модел на ДСГЕ) за македонската економија

Остварени се бројни аналитичко-истражувачки активности и материјали како поддршка на монетарното одлучување во услови на криза

Значително е унапреден и надграден моделот МАКПАМ за среднорочно предвидување и анализа на политиките

Воведени се нови посовремени пристапи за краткорочни прогнози на клучните варијабли за монетарната политика

Формиран е Рефератот за управување со податоците, за подобрување на квалитетот и пристапот до податоците

Постојано се вложува во поттикнувањето на научната мисла и афирмацијата на млади и стручни кадри

Народната банка посветено работи на јакнењето на капацитетите и модернизацијата на аналитичката инфраструктура за водење политики засновани на факти и детални анализи. Преку воведување најсовремени економетриски техники и модели, се подобрува процесот на монетарно одлучување, приближувајќи се кон најдобрите практики на централните банки од развиените економии.

Централен сегмент во системот за предвидување и анализа на политиките е софистицираниот макроекономски модел МАКПАМ. Од воведувањето досега, моделот МАКПАМ постојано се унапредува, преку проверка и подобрување на неговите можности за анализа и проектирање, а исто така постојано се збогатува и неговата структура. Во периодот 2019 – 2022 година се работеше на нови надградувања на моделот, заради подобрување на прогнозите преку доближување на моделот до карактеристиките на македонската економија и промените коишто се случува во поновиот период, негово техничко осовременување, како и за збогатување со варијабли од финансискиот сектор. Покрај тоа, во поновиот период за првпат беа спроведени и конкретни активности за градење напреден динамички стохастички модел на општа рамнотежа (модел на ДСГЕ) за македонската економија, со техни-

чка помош од Чешката народна банка и ММФ. Првичната поставеност на моделот беше на почетокот на 2020 година, а активностите целосно беа завршени во текот на 2021 година. Резултатот на овие активности беше **Работниот материјал** којшто беше објавен во реномираната серија работни материјали на ММФ во август 2024 година, што претставува прв труд од нашата институција којшто се објавува како работен материјал на ММФ. На овој начин се даде важен придонес во афирмирањето на Народната банка во меѓународни рамки и во јакнењето на нејзината аналитичка инфраструктура, доближувајќи ја до стандардите на централните банки од развиените економии.

Во исто време, се работеше и на постојано унапредување на инфраструктурата за краткорочно прогнозирање, при што беа воведени **два нови пристапа за краткорочно прогнозирање на БДП** (MIDAS – mixed-data sampling и Bayesian mixed-frequency vector autoregression). Во текот на акутната фаза на пандемијата (2020 – 2021 година) **кај краткорочното прогнозирање на БДП се користеше базата на податоци од Гугл – Извештај за мобилноста на заедницата за време на ковид-19** (COVID-19 Community Mobility Report), како водечки показател за економската активност.

Паралелно со унапредувањето на моделската инфраструктура, Народната банка во изминатиов период е целосно посветена и на **развојот на истражувачката дејност**, како една од нејзините стратегиски цели. Истражувањата се однесуваа на актуелни истражувачки прашања, но и на фундаментални прашања во повеќе клучни области поврзани со инфлацијата, монетарната политика и монетарната трансмисија, комуникацијата, економскиот раст, длабински анализи на екстерниот сектор, градењето на моделската инфраструктура и сл.

Примената на современите аналитички техники е незамислива без располагање со квалитетни серии податоци. Имајќи ја предвид нивната важност за целокупниот аналитички процес, беа вложени напори особено во создавањето систем на различни економски показатели и нивно организирање во детални бази на податоци. Со постојаното зголемување на обемот се наметна потребата за посебна единица за управување со базите на податоци. Така, почнувајќи од 2019 година, во рамките на ДМПИ функционира и **Рефератот за управување со податоците**, којшто има за цел да придонесе за подобрување на квалитетот на податоците и за нивна олеснета обработка.

Анкетните истражувања за потребите на макроекономските анализи и проекции и натаму се спроведуваа. Преку анкетите се овозможува добивање информации завидувањата и очекувањата на пазарните учесници во различни сегменти, коишто не можат да бидат опфатени преку моделите. Редовно се спроведуваа и Анкетата на најголемите извозници и увозници, и Анкетата за инфлациските очекувања и очекувањата за движењето на реалниот БДП, и Анкетата за кредитната активност на банките. Во однос на последната анкета, на почетокот

на 2019 година Народната банка склучи **Меморандум за соработка со Европската инвестициска банка (ЕИБ)** во рамките на спроведувањето на Анкетата на ЕИБ за кредитната активност во земјите од Централна, Источна и Југоисточна Европа (ЦИЈИЕ). Информациите од одговорените анкетни прашалници, ЕИБ понатаму ги обработува согласно нивните потреби, а тие се достапни и за Народната банка, со што се добиваат подлабоки согледувања и се обезбедува конзистентност на резултатите во однос на анализираната група земји.

Транспарентноста и комуникацијата со општата јавност и натаму е еден од важните столбови од коишто зависат ефективноста и кредибилитетот на монетарната политика, особено во периоди на криза. Тоа се обезбедува преку редовно објавување годишни и квартални извештаи и извештаи за најновите макроекономски показатели за тековниот макроекономски амбиент. И натаму редовно се одржуваат конференции за печатот на гувернерот на Народната банка со детални презентации на најновите макроекономски проекции, а се објавуваат и соопштенија за јавноста во врска со донесените одлуки за монетарната постапеност.

Народната банка постојано вложува во поттикнување на научната мисла и афирмација на млади и стручни кадри, меѓу другото, преку доделувањето на Годишната награда за млади истражувачи за најдобар труд од областа на макроекономијата. **Дополнителен поттик за развојот на истражувачката и аналитичката работа дава и Клубот на истражувачите – отворена платформа за презентација и дискусија за научноистражувачки трудови во доменот на монетарната политика и макроекономијата,** којшто во своето 12-годишно постоење се етаблира како значајна научна иницијатива.

Заклучно со 2024 година, во рамките на Клубот се одржани 53 сесии, на кои се презентирани 91 научен труд. Овие сесии овозможуваат отворени дискусии за актуелни и економски суштински теми, ја поттикнува афирмацијата на бројни млади истражувачи и автори и дадоа значаен придонес кон развојот на истражувачката дејност во земјата. Презентираниите трудови се изработуваат во согласност со современите научни трендови и стандарди, вклучувајќи емпириски анализи и систематизирани заклучоци. Клубот привлекува аналитичари и истражувачи од научнообразовни и финансиски институции, студенти, како и други заинтересирани учесници и слушатели, нудејќи отворен простор за размена на знаење и идеи.

Приказ 1

МЕРКИ НА МОНЕТАРНАТА ПОЛИТИКА И МАКРОПРУДЕНТНИ МЕРКИ ЗА ВРЕМЕ НА КОРОНА-КРИЗАТА И ЕНЕРГЕТСКАТА КРИЗА

ПЕРИОД НА КОРОНА-КРИЗАТА:

1. Мерки на монетарната политика:

- постепено намалување на основната каматна стапка на историски најниското ниво од 1,25%
- намалување на понудата на благајнички записи, за 15 милијарди денари
- активирање на нестандартната мерка кај задолжителната резерва, којашто овозможи целна кредитна поддршка на најпогодените економски сектори
- проширување на опфатот на инструментите коишто банките би можеле да ги користат при обезбедување денарска ликвидност
- постигнување договор со ЕЦБ за користење на билатералната репо-линија за ликвидносна поддршка во евра, со соодветно обезбедување

2. Макропрудентни и супервизорски мерки:

- воведување мораториум на отплатата на кредитите на граѓаните и компаниите најпогодени од пандемијата
- флексибилност на банките и штедилниците при промената на договорните услови за отплата на кредитите во полза на клиентите
- укинување на надоместокот за давање податоци на физичките лица од Кредитниот регистар
- привремено ограничување на распределбата и исплатата на дивиденда на акционерите на банките и штедилниците

3. Мерки за заштита на јавното здравје:

- издавање препорака за поголемо користење платежни картички и бесконтактно плаќање
- повлекување и чување во карантин на банкнотите и монетите
- привремено укинување на провизиите за банките за полагање и подигање денарска ефективна
- издавање препорака за банките за намалување на провизиите за безготовинските трансакции

ПЕРИОД НА ЕНЕРГЕТСКАТА КРИЗА:

1. Мерки на монетарната политика:

- овозможување директна продажба на девизи (околу 15% од девизните резерви до јуни 2022 година)
- одржување репо-аукции за задоволување на ликвидносните потреби на банките
- постепено зголемување на каматните стапки (каматната стапка на БЗ постепено е зголемена до 6,3% во септември 2023 година)
- зголемување и на каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена
- намалување на стапките на ЗР во денари, а зголемување во странска валута
- воведување единствени стапки на ЗР од рочен аспект за сите сектори
- намалување на обврската за ЗР во денари за новоодобрените кредити за производство на електрична енергија од обновливи извори

2. Макропрudentни и супервизорски мерки:

- давање можност за овластените менувачници да се снабдуваат со евра од банките
- воведување противцикличен заштитен слој на капиталот, со почетна стапка од 0,5%, којашто постепено се зголемуваше до 1,75%
- пропишување показатели за квалитетот на кредитната побарувачка на физичките лица (ДСТИ, ТДТИ и ЛТВ)

Приказ 2

ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ ВО НАРОДНАТА БАНКА ПО КЛУЧНИ ОБЛАСТИ

Инфлација

Анализа на ефектите од монетарната политика врз инфлациите специфични за различни доходовни групи на домаќинства

Истражување на динамичкиот пренесен ефект од светските врз домашните цени на храната

Алтернативен показател за базичната инфлација - подиндекс којшто вклучува компоненти со ниска увозна содржина

Ре-оценка на процесот на формирање на платите и цените на македонскиот корпоративен сектор, со осврт на ефектите од пандемијата на ковид-19 и војната во Украина: сознанија од анкетно истражување

Глобален раст на цените на енергентите – директни и индиректни ефекти врз домашната инфлација

Монетарна политика

Мерење на ефектите од монетарната политика во PCM преку користење на пристапот ФАВАР

Оценка на рамнотежната каматна стапка во PCM

Мерење на кредитниот јаз со примена на мултиваријабилниот филтер на Ходрик и Прескот

Детерминантите на финансискиот циклус и ефектите од реалните шокови врз кредитирањето во Северна Македонија

Предизвици за монетарната политика во развиените економии - дали регионот е различен?

Фискалната поставеност во услови на зголемени ризици и каматни стапки – согледувања на земјите од ЦИЖИЕ

Монетарна трансмисија и комуникација

Степен на евроизација кај секторот население во РСМ и оценка на оптималното ниво на евроизираност

Трансмисија и асиметрии кај македонските каматни стапки на кредити: Нелинеарна коинтеграција

Анализа на степенот на разбирливост на комуникацијата на Народната банка на Република Северна Македонија со јавноста

Монетарната наспроти макропрудентната трансмисија: ефикасност и ефективност

Економски раст и моделирање

Тековна оценка на БДП за македонската економија преку емпириски пристапи во кои се користат податоци со различна временска фреквенција

Ефекти од трговијата со услуги врз економскиот раст

Оценка на ефектите од приватните дознаки врз економската активност во регионот на Централна и Југоисточна Европа

Преглед на македонскиот динамички стохастички модел на општа рамнотежа (DSGE)

Надворешна трговија и инвестиции

Анализа на карактеристиките на извозните претпријатија во македонската економија преку користење микроподатоци

Анализа на меѓународната инвестициска позиција на земјите од регионот, со посебен фокус на македонската економија

Анализа на трговијата со услуги во земјите од Централна и Југоисточна Европа, со посебен осврт на македонската економија

Индексот на Меѓународниот монетарен фонд за подготвеноста на земјите за вештачката интелигенција - анализа на земјите од регионот на ЦИЈЕ

Каква е отпорноста на глобалните промени? Одговорите на земјите од ЦИЈЕ на трговските и финансиските промени – со фокус на македонската економија

Статистика

Статистика – висококвалитетните, веродостојни и навремени статистички податоци се јавно добро и кредибилна основа за донесување одлуки засновани на докази

Постојано се збогатуваа податочните сетови со нови податоци и се објавуваа нови податоци од статистиката на финансиските сметки

Членството во највисокиот стандард СДДС плус за дисеминација на статистичките податоци на ММФ, како 18-тата земја во светот, е потврда за посветеноста на примената на највисоките статистички стандарди

Осовременет е пристапот на корисниците до статистичките податоци преку платформата НБСтат – современа статистичка алатка за поедноставна манипулација со податоците

Се справуваме со постојаните предизвици во статистиката преку проекти коишто се наменети за развој на единствено статистичко складиште на податоци, а се воспостави и систем на детално известување од банките и штедилниците за потребите на статистиката и супервизијата

Обезбеден е висок квалитет на статистичката функција на Народната банка, измерен преку анкетно истражување на степенот на задоволство на корисниците на податоците

Постојано се приспособуваа статистичките активности кон процесот на глобализација и дигитализација и се применуваат нови технологии и микроподатоци

Народната банка на Република Северна Македонија има значајна улога во националниот статистички систем и е еден од основните носители на статистичката функција во домашната економија. Подготовката на статистичките податоци во надлежност на Народната банка се извршува во согласност со најновите, највисоки меѓународни и европски статистички стандарди и со примена на основните начела за квалитет на статистичката продукција.

Стабилната и навремена статистичка подготовка на квалитетни и стандардни статистички податоци, во согласност со Програмата за статистички истражувања, е една од основните задачи. Посветеноста на Народната банка за надградување во областа на статистиката се согледува преку постојаните напори за воведување нови или за зголемување на степенот на деталност на постојните статистики. Така, во 2020 година се започна со редовното објавување на податоците од статистиката на финансиските сметки. Ова е нова и многу комплексна статистичка област, којашто е исклучително важна како значајна аналитичка алатка и важен извор на информации за согледување на финансиското однесување на секторите во националната економија.

Потврда за посветеноста на примената на највисоките статистички стандарди и за постигнатиот висок квалитет во работењето е членството на

националниот статистички систем во највисокиот стандард **СДДС плус** за дисеминација на статистичките податоци на ММФ, остварено во 2019 година. Во овој систем во моментот учествуваат само 31 земја во светот, а меѓу нив и е Република Северна Македонија.³ Во моментот на пристапувањето бевме осумнаесеттата земја во светот, втора од Југоисточна Европа и прва меѓу земјите од регионот коишто сè уште не се членки на Европската Унија, што пристапија кон овој статистички стандард.

Еден од приоритетите во областа на статистиката е **доставувањето квалитетни и методолошки конзистентни податоци до европските институции (Евростат и ЕЦБ)**, согласно барањата содржани во регулативите на ЕУ и стандардите пропишани во меѓународните прирачници за макроекономски статистики. Сето тоа е во прилог на постигнување поголема споредливост на податоците помеѓу националните економии, како и конзистентност на различните макроекономски статистики на национално ниво. Потврда за заложбата во оваа област се деталните анализи за постигнатиот степен на усогласеност на статистиката со барањата на ЕУ, направени за потребите на билатералната фаза на аналитички преглед на законодавството, како дел од првиот кластер – Фундаментални вредности, во текот на 2022 година. Анализата покажа дека статистиката којашто е во надлежност на Народната банка во голем дел е високо или средно

³На 28 јануари 2019 година, Република Северна Македонија пристапи кон највисокиот статистички стандард за дисеминација на податоците на Меѓународниот монетарен фонд – СДДС плус.

усогласена со барањата на ЕУ, при што степенот на усогласеност е еден од највисоките помеѓу земјите кандидатки за членство. За сегментите каде што не постои целосна усогласеност веќе има јасно дефинирани и започнати проекти со кои се зацртани идните активности за усогласување со статистичките регулативи на ЕУ. Во одредени активности Народната банка е понапредна од барањата, како што е доброволното доставување податоци за статистиката на каматните стапки до ЕЦБ, коешто започна на почетокот на 2025 година.

Постојаниот процес на унапредување на комуникацијата со корисниците на податоците се огледа преку транспарентната политика на објавување податоци, во согласност со календарот на објавување, јавно достапен на нашата интернет-страница. Со статистичкиот веб-портал **НБСтат**, којшто за првпат беше изработен и ставен во употреба од 2019 година, се осовремени пристапот на корисниците до бараните статистички податоци. НБСтат е современа статистичка алатка направена со проактивно користење на можностите на информатичката и на комуникациската технологија и на современите канали за интерактивна комуникација. За подобро информирање на корисниците е воспоставена и процедура на објавување **статистички соопштенија** за печатот, објавување текстови со статистички содржини на медиумите и социјалните мрежи, редовни работилници со корисниците и редовна едукација за статистичките податоци во надлежност на Народната банка. Активностите преземени во оваа област придонесуваат за зголемување

на употребната вредност на статистичките податоци, јакнење на писменоста за податоците и нивната зголемена употреба од носителите на политиките.

Предизвиците во статистиката се постојани и се надминуваат преку сè поголемата дигитализација на статистичкиот процес и примена на современи аналитички алатки и поставување флексибилни решенија. Клучните проекти коишто се во тек се проекти наменети за рационализација на процесот на прибирање податоци, преку воведување електронско известување, развој на единствено статистичко складиште на податоци за екстерните статистики, како и воспоставување интегриран систем на известување од банките и штедилниците за потребите на статистиката и супервизијата (ИСИДОРА).

Соодветното согледување на потребите за податоци на корисниците, но и предлозите на известувачите се дел од **редовната проверка на задоволството на известувачите и корисниците од статистиките во надлежност на Народната банка**. Последното редовно анкетно истражување е спроведено во 2021 година, а добиените резултати покажуваат дека е задржан високиот квалитет на статистичката функција на Народната банка и дека степенот на задоволство како на корисниците, така и на известувачите на податоци е висок. Околу 80% од испитаниците одговориле дека секогаш или често, лесно ги наоѓаат потребните податоци, а ист процент одговориле дека достапните податоци одговараат на нивните потреби. Притоа, над 90% од анкетираниите се целосно или делумно запознаени со статистичкиот портал на Народната банка и најголем дел одговориле дека тој секогаш или најчесто ги задоволува нивните потреби.

Заради обезбедување конзистентни, меѓународно споредливи макроекономски статистики потребна е **редовна соработка со останатите носители на статистички истражувања**, пред сè со Државниот завод за статистика и Министерството за финансии. Во изминатиот период, соработката со овие институции постојано се унапредува преку заедничка работа на повеќе меѓуинституционални работни

групи, учествува во работата на национални проекти за развој на статистиката, заеднички учествува во мисии, но и соработка со меѓународни и европски статистички институции, особено во процесот за усогласување на македонската со европската статистика во рамките на пристапниот процес кон ЕУ. За следење на најновите статистички трендови, но и активен придонес за развојот на статистиката, Народната банка со свои трудови редовно учествува на конференциите и состаноците на Комитетот за централнобанкарски статистики „Ирвинг Фишер“ и Банката за меѓународни порамнувања – БИС. Потврда за посветеноста во оваа област се и организираниите **статистички семинари, како на пример Статистичката работилница посветена на предизвиците за статистиката коишто ги наметна пандемијата на ковид-19** (во декември 2020 година).

Посветеноста на производство на квалитетни статистички податоци е истакната во повеќе наврати од повеќе меѓународни институции, особено од тимот на Одделот за статистика на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ). Овие достигнувања беа особено нагласени во најновата кризна епизода (пандемијата на ковид-19) кога непрекинато и навремено објавување квалитетни статистички податоци во специфични околности беше од особена важност за економијата, особено заради носењето соодветни одлуки на економските субјекти и соодветно поставување на економските политики.

Оперативно спроведување на
монетарната политика и управување
со девизните резерви

Операциите на финансиските пазари во доменот на оперативното спроведување на монетарната политика и инвестирањето на девизните резерви – клучни столбови на централнобанарското работење

Соодветно се приспособени монетарните инструменти во периодот на пандемијата и енергетската криза, согласно изградениот институционален капацитет и подготвеност за навремена реакција

Модернизирана е оперативната рамка за спроведување на монетарната политика, обезбедена е поддршка на зеленото финансирање и унапредено е краткорочното планирање на ликвидноста

Унапредена е правната рамка и воведени се најдобрите меѓународни практики при дефинирањето на мерката за ликвидносна поддршка во исклучителни околности

Постојано се осовременува пристапот во управувањето и инвестирањето на девизните резерви согласно најдобрите светски практики и се обезбедува поддршка на зелената одржлива економија, преку зголемена свесност за климатските промени, социјална одговорност и концептот на одржливо инвестирање

Операциите на финансиските пазари на Народната банка вклучуваат спроведување на монетарната политика (што опфаќа планирање на ликвидноста на банкарскиот систем и примена на инструментите на монетарната политика) и управување и инвестирање на девизните резерви и ризиците на коишто Народната банка е изложена во процесот на инвестирање на девизните резерви. Исто така, Народната банка ги спроведува и активностите на фискален агент на државата, при емисија на државни хартии од вредност на домашниот пазар. Во рамките на овие законски дефинирани задачи, Народната банка истовремено настојува да придонесе кон исполнување на стратегиската цел за зелена одржлива економија и свесност за климатските промени.

Заради модернизација на оперативната рамка за спроведување на монетарната политика, во текот на 2018 и 2019 година беше подготвена сеопфатна интерна анализа за оценка на оперативната рамка на монетарната политика, којашто вклучува и идни неопходни измени кај монетарните инструменти за подобрување на нејзината ефикасност и приближување кон најдобрите практики на евросистемот. Наодите во оваа анализа во најголем дел беа потврдени со неколкугодишната техничка соработка со ММФ, за постигнување модернизација на оперативната монетарна рамка и постојано унапредување на институционалниот капацитет на Народната банка.

Согласно препораките на ММФ и макроекономските околности во домашната економија, **Народната банка активно го користеше системот на задолжителна резерва заради натамошна поддршка на процесот на денаризација и на долгорочното штедење во банкарскиот систем**, преку поголема диференцијација на стапките на задолжителна резерва од валутен аспект и воведување единствени стапки на задолжителна резерва од рочен аспект за сите сектори. За **усвојување на најдобрите практики врз коишто се потпира евросистемот**, се воспостави единствена рамка за задолжителна резерва за сите институции (банки и

штедилници) коишто прибираат депозити и придонесуваат за преносот на монетарните сигнали преку кредитната активност. Должината и фреквентноста на периодите на задолжителна резерва се усогласија со евросистемот. **За засилување на монетарната трансмисија се овозможи еднаков пристап за кредитните институции до сите монетарни инструменти на Народната банка**, со што за првпат им се овозможи на штедилниците да управуваат со ликвидноста преку монетарните операции. По примерот на европската практика, а ведно и заради унапредување на транспарентноста и информираноста на пазарните учесници за оперативните аспекти на монетарните операции, во 2025 година беше воведен Индикативен календар за редовните монетарни операции на Народната банка.

Процесот на краткорочно планирање на ликвидноста постојано се унапредуваше. Проектирањето, ефикасното управување и одржувањето оптимално ниво на ликвидност се од суштинско значење за ефикасно спроведување на монетарната политика и за финансиската стабилност. Зголеме-ната неизвесност во периодот на здравствената и енергетската криза создаде нови предизвици при проектирањето на ликвидносниот ефект од автономните фактори и неопходноста од натамошно унапредување на процесот преку примена на со-времените економетриски модели. Како одговор на променетата динамика на денарската готовина во оптек во тој период, моделот АРИМА за проекција на готовите пари се ажурира на редовна основа согласно новите околности, а активно се следеа и останатите текови коишто имаа значителен ефект врз ликвидноста на банкарскиот систем. Со тоа, се овозможи одржување на високата прецизност на проекциите на тековите на ликвидност што беше потврдено и од експертскиот тим на ММФ, којшто додели висока оценка за квалитетот на краткорочните ликвидносни проекции на Народната банка. Со помош на експертскиот тим на ММФ, во 2022 година процесот на планирање на ликвидноста беше надграден и модернизиран со нови економетриски модели за проектирање на сите автономни текови на ликвидност.

Рамката за ликвидносна поддршка во искилучителни околности исто така се подобри. Се унапреди законското решение и подзаконската регулатива, при што беа применети најдобрите меѓународни практики при дефинирањето на правната рамка и препораките од ММФ за унапредување на овој инструмент којшто е важна алатка на централните банки за управување со ризиците врз финансиската стабилност. Воедно, покрај достапноста на ликвидноста во денари, со соодветно обезбедување се воведе можноста за ликвидносна поддршка во евра.

Управувањето со девизните резерви е традиционална функција на централните банки, којашто има уште поголемо значење за земјите со чијашто валута не се тргува слободно на меѓународните пазари. Народната банка постојано успешно управува со девизните резерви, раководејќи се од нивната намена и потреба да бидат достапни за непосредно финансирање на платнобилансните нерамнотежи, одржување на довербата во монетарната политика и политиката на девизниот курс, поддршка на стабилноста на домашните финансиски пазари и за навремено извршување на обврските на државата кон странство. Во периодот 2018 – 2025 година, изразениот нагорен тренд на девизните резерви⁴ ѝ овозможи на Народната банка да ја оствари најважната цел во управувањето со и инвестирањето на девизните резерви – зачувување на нивната вредност, односно сигурноста, како и потребата од обезбедување соодветно ниво на ликвидност. Во овој период, беа остварени следниве важни активности коишто доведоа до промени во управувањето со девизните резерви:

- **Инвестициите на девизните резерви се приспособуваа на променливите светски финансиски пазари и ризиците коишто произлегуваа од променетите околности,** паралелно со развојот на институционалниот капацитет, што придонесе за воведување нови инструменти преку коишто може да се постигне рамнотежа помеѓу принципите на сигурност, ликвидност и профитабилност.

- **Сè поголем акцент добиваше активниот пристап кон управување со девизните резерви,** којшто подразбира искористување на пазарните услови за остварување разумен поврат од инвестирањето, истовремено почитувајќи ги строгите ограничувања за кредитен, ликвидносен, валутен и каматен ризик. Исто така, со примена на веќе дозволените законски можности за инвестирање, се прошири опфатот на инструменти во кои може да се инвестираат девизните резерви и се воведе нов деловен модел при управувањето со девизните резерви. **Со измените на Законот за Народната банка од 2024 година, се прошири листата на инструменти во коишто можат да се инвестираат девизните резерви,** преку вклучување удели во инвестициските фондови коишто се регистрирани во странство и корпоративни обврзници издадени од нефинансиски друштва.

- **Народната банка и натаму ги следи најдобрите практики за управувањето со девизните резерви, согласно натамошната соработка со Светската банка и следејќи го искуството на централните банки од европскиот систем на централни банки.** Членството во советодавната програма на Светската банка за управување со девизните резерви (РАМП), билатералните и мултилатералните средби со централните и деловните банки, редовните обуки, стручното усовршување и професионалниот развој овозможија унапредување на целокупниот процес на управување со девизните резерви и усвојување на најдобрите практики за воспоставување посовршена и покомпактна рамка за извршувањето на оваа важна функција на Народната банка.

⁴ На почетокот на 2025 година девизните резерви се на историски највисоко ниво од 5.041 милион евра и претставуваат важна алатка за постигнување и за одржување на ценовната стабилност.

Платни системи и платежни услуги

Платни системи - катализатор на безбедни и ефикасни текови на плаќања - со непречено функционирање на платниот систем во државата се одржува финансиската стабилност во земјата

Модернизација на платниот систем во земјата, со цел да одговори на современите потреби на граѓаните и економските субјекти за брзи и лесно достапни, но безбедни електронски плаќања и намалување на готовинското работење

Нова правна рамка со висок степен на усогласеност со законодавството на ЕУ за извршување на плаќањата и стандардите за работа на платните системи

Остварен историски успех со членството на земјата во СЕПА во март 2025 година

Зголемена заштита на потрошувачите преку нивна поголема информираност и транспарентност на условите за користење на платежните услуги

Постојано унапредување на националната платежна статистика, согласно меѓународните методологии, вклучително и со родова димензија

Издадени први дозволи за платежни институции согласно новата регулаторна рамка - овозможен влез на небанкарски даватели на платежни услуги

Преку воспоставување, развивање, регулирање и надзор над платните системи, Народната банка обезбедува сигурно, стабилно и ефикасно функционирање на платниот систем во државата, коешто е нејзина законска задача. Основата на непреченото и ефикасно извршување на плаќањата во земјата е оперативната улога на Народната банка, којашто се остварува преку управување со платниот систем МИПС, во кој се порамнуваат плаќањата на граѓаните, компаниите, државата, како и конечното порамнување на плаќањата коишто се извршуваат преку други платни системи. **Подеднакво важна е и нејзината регулативна и надзорна улога над платните системи преку која се гарантира сигурно и стабилно извршување на плаќањата,** како и катализаторската улога, којашто поттикнува иновативни решенија за побрзи и поевтини плаќања.

Водејќи се од законски утврдените задачи, Народната банка на Република Северна Македонија во овој период **постојано работеше на модернизација на платниот систем во земјата, со цел да се обезбеди поголема ефикасност, безбедност и конкурентност на платежните услуги.** Како резултат на овие напори, во 2022 година се заокружија активностите за усогласување на националната правна рамка со правото на Европската Унија, што доведе до **усвојување на новиот Закон за платежни услуги и платни системи, како и донесување сеопфатна и детална подзаконска регулатива од страна на Народната банка.** Со оваа правна рамка беше поставена основата за понатамошен развој на платниот систем во земјата, обезбедувајќи подобрена заштита на корисниците на платежни услуги, зголемена транспарентност во процесите на плаќање и поттикнување на конкуренцијата и иновациите на пазарот на платежни услуги во нашата земја. Притоа, за да се биде во чекор со новите технолошки решенија во платежната сфера, процесот вклучуваше и усогласување на

националната платежна инфраструктура со меѓународните стандарди, што значително придонесува за модернизација на плаќањата во земјата.

Во текот на 2021 година, согласно договорите од Берлинскиот процес⁵, со експертска поддршка од Светската банка **започнаа активностите во рамките на регионалниот проект „Модернизација на плаќањата за земјите од Западен Балкан“.** Проектот има за цел да ги продлабочи финансиските и економските односи помеѓу земјите од Западен Балкан преку модернизација и олеснување на плаќањата помеѓу овие земји, како и со Европската Унија, со цел да се постигне забрзан развој и интеграција на регионот во Европската Унија. Овие активности особено се засилија кон крајот на **2023 година, кога Европската комисија објави нов план за раст на Западен Балкан, при што еден од приоритетите беше членството на земјите од регионот во Единствената област за плаќања во евра (СЕПА).** Со тоа им се овозможи на земјите од регионот да ја забрзаат интеграцијата со европската платежна инфраструктура и пред да обезбедат полноправно членство во ЕУ, со цел граѓаните да можат поевтино, побрзо и поедноставно да примаат и да испраќаат парични средства во евра во земјите членки на СЕПА, а фирмите, пак, да можат полесно да се вклучат во прекуграничната трговија со стоки и услуги, да го прошират својот бизнис и да ја зголемат конкурентноста.

Напорите за модернизација на регулативната рамка во платежната и пошироко, во финансиската сфера доведоа до историски успех со членството на земјата во СЕПА во март 2025 година. Народната банка, во својство на регулаторна и надзорна институција за давателите на платежни услуги во земјата го координира процесот за пополнување и поднесување на барањето за пристапување на земјата во СЕПА во текот на 2024 година до Европскиот совет за плаќања. Членството во СЕПА е резултат на повеќегодишни активности и

⁵ Берлинскиот процес беше воспоставен во 2014 година, како платформа за подобрување на соработката помеѓу шесте земји од Западен Балкан (Северна Македонија, Србија Албанија, Босна и Херцеговина, Косово и Црна Гора) и земјите домаќини на Берлинскиот процес (Австрија, Бугарија, Хрватска, Франција, Германија, Грција, Италија, Полска, Словенија и Обединетото Кралство) како и ЕУ. Берлинскиот процес има за цел да ја подобри регионалната соработка, како и соработката со ЕУ во повеќе области на законодавството, да ги поддржи земјите од регионот во постигнувањето на стандардите на ЕУ и да донесе значителни придобивки за граѓаните во регионот.

меѓуинституционална соработка во земјата, како и на поддршката од меѓународните институции. Овие напори придонесоа за значајни достигнувања во усогласувањето на домашната регулатива со онаа на ЕУ во делот на платежните услуги и платни системи, спречување перење пари, банкарството и заштитата на личните податоци, како и ефикасна примена на оваа регулатива.

Во исто време, регионалниот проект за модернизација на плаќањата за земјите од Западен Балкан е насочен кон **обезбедување поддршка за воспоставување современи системи за инстант плаќања во земјите и нивна интеграција со платниот систем ТИПС на Европската централна банка**. Оттука, Европската централна банка ја задолжи Банката на Италија да развие клон на системот ТИПС за земјите од Западен Балкан, којшто ќе овозможи брзи и ефикасни инстант плаќања, коишто ќе може да се иницираат со користење мобилни апликации и кодови за брз одговор на физички и интернет-места на продажба со достапност на системот во секое време (24/7/365). Модерните платни системи во земјите од Западен Балкан коишто

се интегрирани меѓу себе и со платните системи на Европската Унија би придонесле за забрзување на нашето економско приближување кон Европската Унија, отворајќи нови можности за одржлив раст, зголемена ефикасност и безбедност на домашните и прекуграничните трансакции.

Една од основните цели на новата регулативна рамка во платежната сфера е **заштита на потрошувачите преку нивна поголема информираност и транспарентност за условите за користење на платежните услуги**. Заради зголемување на транспарентноста и споредливоста на надоместоците за платежните услуги, Народната банка подготви листа од 11 т.н. најрепрезентативни (најчесто користени) услуги поврзани со платежната сметка и во септември 2023 година овозможи достапност и споредливост на надоместоците за овие услуги по банки, со користење на „алатката за споредба на надоместоците помеѓу давателите на платежните услуги“. На овој начин, за првпат во историјата на нашата земја, со помош на оваа алатка преку веб-страницата на Народната банка, граѓаните можат на

брз и едноставен начин да добијат информации за надоместоците кај секоја од банките и да направат нивна споредба, со што заштедуваат време и парични средства и полесно носат одлуки за тоа од која банка да користат платежни услуги.

Согласно Законот за платежни услуги и платни системи, воведени се значајни новини коишто придонесуваат за поголема финансиска вклученост на граѓаните. Од почетокот на 2023 година, за првпат, граѓаните имаат можност да користат **поседна платежна сметка со основни функции.** Оваа сметка овозможува извршување платежни трансакции и намиравање на вообичаените обврски за разумен надоместок, без потреба од сложени и скапи банкарски услуги, додека граѓаните кои се корисници на одредени законски права може да ги добиваат овие услуги без надоместок.

Дефинирањето соодветна политика за развој на платниот систем на земјата се заснова, меѓу другото, и на точни и навремени податоци за извршување на плаќањата. Имајќи го предвид ова, во овој период Народната банка постојано ја унапредуваше националната платежна статистика, водејќи сметка и за нејзиното усогласување со методологиите за платежната статистика на Европската централна банка и Банката за меѓу-

народни порамнувања. Процесите на прибирање, обработка и објавување статистички податоци од доменот на платежната статистика се извршуваат во согласност со законската рамка и тие во моментот се значително приспособени кон барањата на Европската централна банка. Историски гледано, во периодот 2018 – 2025 година во подрачјето на платежната статистика беа воведени значајни новитети како продолжение на процесот на целокупното подобрување на платежната статистика во националната економија којшто беше започнат во 2016 година, дополнувајќи се понатаму со податоци од доменот на дигитализацијата во плаќањата. Од 2020 година Народната банка започна да прибира, да обработува и да објавува податоци за бројот на платежните сметки на физичките и правните лица коишто овозможуваат извршување на плаќањата со користење на интернетот и решенијата за мобилни плаќања, понатаму за бројот на платежните сметки од аспект на старосната и родовата структура на населението, но и од аспект на географската структура. Исто така, Народната банка започна да објавува и податоци за готовинските и безготовинските трансакции со платежни картички според возрастни групи, остварени во земјата и надвор од земјата.

Банкарска регулатива

Банкарската регулатива - основа за ефикасна банкарска супервизија

Постојано се унапредува банкарската регулатива во согласност со меѓународните и европските стандарди

Позитивни оценки од меѓународните финансиски институции и Одлука на Европската комисија од октомври 2021 година со која се оценува дека супервизорската и регулативната рамка за основањето и работењето на банките се во согласност со стандардите во Европската Унија

Воведена е функцијата решавање банки и оформена е Дирекцијата за банкарска регулатива и решавање банки

Донесен е законот за решавање банки и се донесени сите подзаконски акти за негова операционализација

Изготвен е предлог за нов Закон за банките целосно усогласен со најновите регулативни барања во ЕУ

Во периодот од 2018 до 2025 година, се продолжи со активностите за постојано унапредување на банкарската регулатива како еден од основните предуслови за спроведување ефикасна супервизија над работењето на банките и штедилниците во Република Северна Македонија. Основниот предизвик при изработката на ефикасна прудентна банкарска регулатива е приспособувањето кон меѓународните стандарди и практика, особено кон оние коишто доаѓаат од Базелскиот комитет за банкарска супервизија и коишто се во примена во Европската Унија, имајќи ги предвид карактеристиките на домашниот банкарски и финансиски систем. Главните новини воведени во домашната банкарска регулатива во изминатиот седумгодишен период се однесуваат на:

1) натамошно унапредување на стандардите и практиките на банките за воспоставување и примена **ефикасен систем за управување со ризиците**, што подразбира воспоставување соодветни политики и интерни акти за управување со ризиците, воспоставување соодветен информативен систем и соодветна организациска поставеност за управувањето со ризиците. Во овој домен од особено значење е барањето упатено до банките да го утврдат потребното ниво на интерната ликвидност (ПИЛ), а беа зајакнати и барањата за стрес-тестирање, користење услуги од надворешни лица, воведување нов производ или услуга и слично

- 2) воведување на **стапката на покриеност на ликвидноста** (англ. Liquidity Coverage Ratio), како една од новините коишто се воведоа во меѓународни рамки како одговор на светската финансиска криза. Почнувајќи од 1 јануари 2021 година, банките се должни да пресметуваат и да одржуваат стапка на покриеност со ликвидност на ниво од најмалку 100%. Покрај ова, банките беа задолжени да ги зајакнат своите капацитети за управување со ликвидносниот ризик, следејќи ги меѓународните стандарди и практики
- 3) усогласување на начинот на утврдување **поврзани лица** и начинот на пресметување и следење на **лимитите на изложеност** со соодветните одредби од Регулацијата на ЕУ 575/2013 (CRR)
- 4) прифаќање на новата дефиниција на **нефункционалните кредитни изложености** којашто е во примена во Европската Унија, според која покрај деновите на доцнење, како критериум за добивање нефункционален статус, се зема предвид и висината на достасаниот долг. Новина во овој домен е и барањето за активности коишто треба да ги преземат банките со зголемен износ на нефункционални кредитни изложености, при што доколку нивото на нефункционалните изложености надмине 5%, банката е должна да донесе стратегија со конкретни активности за управување со нефункционалните кредитни изложености

5) проширување на опфатот на податоците и информациите коишто банките се должни да ги објавуваат на редовна основа, особено на квалитативните и квантитативните информации за управувањето со ризиците, како за целиот систем за управување со ризиците, така и за управувањето со секој ризик. Така, се прошири листата на показатели коишто на редовна основа треба да ги објавуваат банките коишто се однесуваат на нивната солвентност и на висината и структурата на изложеноста на одделните ризици, а се прошири и обемот на информации коишто треба да се објавуваат во однос на корпоративното управување на банките. Исто така, се воведоа целосно нови барања за објавување податоци и информации за ликвидносниот ризик, стапката на задолженост, процесот на утврдување на интерниот капитал и финансиските иновации.

Сите овие заложби за следење и примена на соодветните меѓународни стандарди беа позитивно оценети од неколку меѓународни институции, при што најзначајните доаѓаат од Меѓународниот монетарен фонд и Светската банка и од Европскиот банкарски орган. Така, во рамките на редовните мисии за оцена на стабилноста на финансискиот систем (Financial Sector Assessment Program), Меѓународниот монетарен фонд и Светската банка во 2018 година извршија оцена на усогласеноста на домашната банкарска регулатива и супервизија со базелските принципи за ефикасна банкарска супервизија. **Заклучоците од оваа оцена ги потврдуваат сериозните напори на Народната банка за натамошно јакнење на супервизорската и регулативната рамка, следејќи ги меѓународните стандарди и најдобри практики.** Притоа, со оцената се утврди целосна усогласеност со 21 принцип и значајна усогласеност со 8 принципи, што е доволен показател за **постојано унапредување на банкарската регулатива и супервизија на Народната банка.**

Дека Народната банка е една од водечките институции во земјата во напорите за приближување кон европските стандарди и практики се потврди и со **Одлуката на Европската комисија од 1. октомври 2021 година со која се оценува дека Република Северна Македонија има воспоставено супервизорска и регулативна рамка за основањето и работењето на банките, којашто е во согласност со стандардите пропишани во Европската Унија (т.н. еквивалентен третман)**⁶.

Заради развивање и издвојување на функцијата решавање банки, **во 2021 година е формирана Дирекцијата за банкарска регулатива и решавање банки,** но нејзините активности, особено оние поврзани со развојот и унапредувањето на прудентната банкарска регулатива се воспоставени и се вршат долг временски период.

Во октомври 2023 година, се донесе **Законот за решавање банки, со кој се пропишуваат подготвителните активности за решавање банка, правилата, постапката и инструментите за решавање банка, овластувањата на Народната банка како надлежен орган за решавање банки, како и активностите по започнувањето на постапка за решавање банка.** Тој е еден од клучните системски закони којшто ќе придонесе за одржување и дополнително зајакнување на финансиската стабилност. Со Законот се поставува рамката за решавање банки којашто заедно со супервизијата и мерките за рана интервенција, шемата за осигурување на депозитите и улогата на централната банка за обезбедување ликвидносна поддршка во исклучителни ситуации ги претставуваат четирите столба на т.н. мрежа за финансиска заштита. Законот ќе почне да се применува од октомври 2025 година, до кога треба да се преземат сите активности потребни за операционализација на целокупната рамка за решавање на банките во Република Северна Македонија.

⁶ Regulation (eu) no. 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions (Capital Requirements Regulation, CRR).

Финансиска стабилност

Финансиската стабилност – темел на економската доверба, преку навремено откривање на ранливостите, ефикасно спречување на системските ризици и одржување стабилен финансиски систем

Постојано се унапредуваат базите на податоци и аналитичкиот инструментариум

Донесен е Законот за финансиска стабилност, со кој се формализира Комитетот за финансиска стабилност во кој членуваат сите финансиски регулатори, за подобра координација и соработка

Извршени се законски измени за воведување на макропрudentниот мандат на Народната банка

Изработена е за првпат Стратегијата за спроведување на макропрudentната политика и првиот извештај за спроведувањето на макропрudentната политика со кој се оценува ефективноста на преземените мерки

Изработена е за првпат Финтек-стратегијата на финансиските регулатори

Одржувањето на финансиската стабилност во земјата е една од законските цели на Народната банка, којашто ѝ е подредена на основната цел за постигнување и одржување на ценовната стабилност. Во изминатите седум години, посветено се работеше на постојан развој на соодветен систем за анализа и следење на финансиската стабилност што ќе обезбеди рано откривање на недостатоците во финансискиот систем и навремено и ефикасно спречување и ублажување на системските ризици, преку преземање соодветни макропрudentни мерки. Исто така, се вложуваат напори за зголемување на транспарентноста и подигнување на информираноста на јавноста преку објавување различни извештаи и податоци во врска со банкарскиот систем и финансиската стабилност, вклучително и во доменот на зелената трансформација на економијата и развојот на финтек-секторот.

Во периодот од 2018 до 2025 година се продолжи со активностите за унапредување на аналитичките капацитети, за што се обезбедија повеќе технички мисии од страна на ММФ, Светската банка, ЕБРД, ЕИБ, ЕФСЕ, како и постојани обуки и стручно усовршување на вработените во други централни банки и институции. Најнапред, се посвети внимание на натамошно унапредување и збогатување на рамката за управување со податоците во областа на финансиската стабилност, како и развивање на информацискиот систем за управување. Подеднакво важно беше тоа што со развојот на податочната инфраструктура, се олесни и процесот на осмислување и развивање сложени квантитативни модели / алатки за анализа на системските ризици. Така, во изминатиот седумгодишен период се преземаа активности за квантитативно и квалитативно унапредување на рамката за (макро)стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и одделните банки на шокови, се развија супервизорски модели за утврдување

на стапките на веројатноста за ненаплата и на загубите при ненаплата на индивидуални корпоративни клиенти на банките, како и модели за оценување на нивната финансиска одржливост и капацитет, а се спроведе и тест на ранливоста на домаќинствата. Понатаму, се вложуваат напори за развивање композитни показатели за рано предупредување за кризи во банкарскиот систем, за утврдување и следење на нивоата на системски стрес на финансиските пазари и за следење на состојбите на пазарот на недвижности.

Народната банка активно учествува во процесите за зајакнување на координацијата меѓу одделните финансиски регулатори. Така, на почетокот на 2020 година, во сложените услови што ги наметна корона-кризата, се унапреди улогата на Комитетот за финансиска стабилност и се прошири неговиот состав со вклучување на сите финансиски регулатори. Оттогаш, Комитетот за финансиска стабилност го сочинуваат сите надлежни органи во земјата одговорни за регулирање и супервизија на одделните сегменти на финансискиот систем (Народната банка, Министерството за финансии, Агенцијата за супервизија на осигурувањето, Комисијата за хартии од вредност, Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување) и Фондот за осигурување на депозити, коишто одржуваат редовни состаноци заради заедничка оценка на ризиците во финансискиот систем и координација на политиките. За поддршка на работењето на Комитетот, како помошни тела се формираа и Поткомитетот за следење на системските ризици и предлагање макропрudentни мерки, како и Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза, коишто функционираат за потребите и согласно насоките добиени од Комитетот.

Притоа, **значаен чекор е донесувањето на Законот за финансиска стабилност** (во август 2022 година), со којшто им се додели макропрудентен мандат на сите финансиски регулатори и законски се **формализира Комитетот за финансиска стабилност како меѓуинституционално тело одговорно за следење на спроведувањето на макропрудентната политика во земјава и за координација на активностите на одделните финансиски регулатори во доменот на финансиската стабилност**. За целите на спроведувањето на макропрудентната политика и остварувањето на нејзината цел, Комитетот за финансиска стабилност ја усвои за првпат Стратегијата за спроведување на макропрудентната политика, каде што детално се разработени посредните цели на макропрудентната политика, макропрудентните инструменти, показателите за следење и оценување на системскиот ризик и координацијата на надлежните органи во поглед на поврзаноста на макропрудентната политика со другите релевантни политики.

Исто така, беше подготвен и првиот извештај на Народната банка за спроведувањето на макропрудентната политика, со кој се дава транспарентен увид во карактеристиките на преземените макро-

прудентни мерки, начинот на нивното одредување, како и оцена на ефектите од нив. Преземените макропрудентни мерки на Народната банка беа фокусирани кон подобрување на квалитетот на кредитната побарувачка и на капитализираноста на банките заради исполнување на посредните цели на макропрудентната политика за зајакнување на отпорноста на банкарскиот систем и ограничување на структурните системски ранливости, а преку тоа и исполнување на крајната цел за одржување на финансиската стабилност. Општиот заклучок во извештајот е дека преземањето на макропрудентните мерки непосредно придонесе за спречување прекумерно натрупување на ризиците, а особено на кредитниот ризик и доведе до зајакнување на стабилноста на домашниот банкарски систем и неговата отпорност на неочекувани промени во опкружувањето, без притоа да влијае врз кредитниот раст кој се одржа умерен и стабилен.

Прилог 1

Поставување на основите на финтек-секторот

Технолошките иновации во областа на финансиите се моќен двигател за раст на економиите и имаат огромен потенцијал за трансформација на финансиските услуги. Имајќи го предвид ова, Народната банка во 2018 година започна проект за поставување на основите за трансформација на финансискиот систем во Република Северна Македонија предводена од финтек-секторот. Проектот се оствари преку Европскиот фонд за Југоисточна Европа (во понатамошниот текст: ЕФСЕ) којшто обезбеди финансиска поддршка и експертиза.

за лиценцирање на нивните деловни идеи. Преку Портата за иновации, досега се примени 45 барања поврзани со прашања и иницијатива од платежната сфера, криптосредствата, примената на регулативата, дигиталниот денар, дигиталниот идентитет и др.

Во 2020 година, Народната банка спроведе Анкета, чијашто цел беше да се мапира финтек-екосистемот, да се согледаат иницијативите коишто се преземаат од сите засегнати страни, да се увидат придобивките од развој на финтек-секторот во земјава и да

Проектните активности започнаа во 2018 година со јакнење на капацитетот и свесноста на вработените во Народната банка за значењето на иновациите во финансиските услуги. По примерот на други централни банки, Народната банка во 2019 година формира работна група за финансиски технологии со експерти од различни организациски единици. Оваа работна група до крајот на годината ја создаде Портата за иновации, како платформа за комуникација со иновативната бизнис-заедница и обезбедување насоки поврзани со регулативата

се согледаат евентуалните потенцијални пречки за развој на пазарот на финансиски услуги. Наодите од анкетното истражување покажаа дека технолошките иновации во областа на финансиите носат значителни придобивки за потрошувачите и за малите бизниси, додека модернизацијата и усогласувањето на финансискиот систем со најдобрите меѓународни практики може да ѝ помогне на РСМ во процесот на интеграцијата во ЕУ. Финтек-секторот исто така има тенденција да ја зголеми финансиската вклученост. Во истражувањето беа нагласени и најважните ри-

зици, предизвици, како и регулативните пречки коишто го ограничуваат развојот на пазарот на финансиски услуги. Врз основа на резултатите од анкетното истражување се подготви Студија за оцена на остварливоста на финтек-стратегијата во нашата економија, којашто ја даде основата за изработката на првата Национална финтек-стратегија.

Финтек-стратегијата за финансиските регулатори беше усвоена во април 2023 година. Во овој документ се трасираат активностите на Народната банка и останатите финансиски регулатори во периодот 2023 – 2027 година. Се очекува дека со спроведувањето на препораките од Стратегијата ќе се обезбедат услови за поддршка на иновациите во финансискиот сектор, зголемување на конкуренцијата и подобрување на пристапот до финансии во земјата, притоа имајќи ја предвид заштитата на потрошувачите и инвеститорите и стабилноста на финансискиот систем во целина. По усвојувањето на Стратегијата, започна спроведувањето на препораките. За таа цел, беше изработена рамката за воспоставување и функционирање на Центарот за иновации во кој ќе членуваат сите финансиски регулатори, се продолжи со активностите за утврдување на регулативните препреки за развојот на

финтек, а исто така, беше направена и анализа на меѓународните практики и стандарди и на домашната законска регулатива во однос на потребата од воспоставување планови за уредно справување со финтек-компаниите ако доживеат неуспех или ако излезат од пазарот.

Предуслов за ефикасното спроведување на препораките од Стратегијата е обезбедување координиран пристап на сите финансиски регулатори. За таа цел, во 2022 година, финансиските регулатори, на иницијатива на Народната банка, потпишаа Меморандум за соработка за создавање услови за поддршка на развојот на иновациите во финансискиот систем во РСМ. Во согласност со овој меморандум, беше формиран Комитетот за финтек, како главно меѓуинституционално координативно и надзорно тело за усвојување и одобрување на препораките од Стратегијата.

Банкарската супервизија

Банкарската супервизија – столб на стабилноста и довербата во банкарскиот систем

Натамошни активности за унапредување на банкарската супервизија во согласност со европските регулативи и најдобрите практики

Формирана е Канцеларијата за супервизија на информативните системи

Унапредување на процесот на стрес-тестирање, подржано со техничка помош од ММФ

Значителен придонес на супервизорите во процесот на евалуација на системите за СППФТ што придонесе за усвојување на позитивниот Извештај за спроведената процена на ризикот од ППФТ усвоен од Советот на Европа

Народната банка има супервизорска и надзорна функција над банките, штедилниците, небанкарските даватели на платежни услуги и овластените менувачи. **Изминатите седум години супервизорската функција се развиваше и постојано се унапредуваше, функционирајќи во согласност со најдобрите светски практики.** Во целиот овој период, се спроведуваа активности за усогласување на практиките со стандардите и препораките на Базелскиот комитет за банкарска супервизија и насоките на соодветните европски тела и институции во сферата на супервизијата, како и активности за градење на капацитетот на вработените, заради успешно извршување на супервизорската функција. Исто така, активно се работеше на изработка на законската и подзаконската регулатива во платежната сфера по примерот на регулативата во ЕУ и градење капацитети за надзор над небанкарските даватели на платежни услуги.

Во доменот на вонтеренската супервизија и лиценцирање, се спроведуваа постојана вонтеренска супервизија и надзор преку прибирање и анализа на регулаторните извештаи и информации

и податоци од субјектите коишто се предмет на супервизија и надзор. Во однос на вонтеренските супервизорски активности за банките, редовно беше вршена анализа и оцена на ризиците на кои се изложени и утврдување на нивниот профил на ризик. Профилот на ризик како краен производ на процесот на вонтеренско следење на банките е јадро за преземање супервизорски активности и за утврдување на минималното потребно ниво на капитал за банките преку Процесот на супервизорската оцена на ризиците (англ. SREP – Supervisory Review and Evaluation Process). Во целиот изминат период се работеше на негово подобрување и продлабочување согласно најдобрите европски практики, како и промените во макроекономското опкружување.

Во доменот на теренската супервизија, во изминатиот седумгодишен период беа спроведувани редовни и тематски контроли на банкарските и небанкарските финансиски институции. Притоа, кај банките беше задржан пристапот на „супервизија заснована врз ризици“, со постојано унапредување на методологиите за оцена на ризиците. Овој пристап овозможува супервизорските активности да

бидат секогаш усогласени со сложеноста на активностите и профилот на ризик на банките. Посебен акцент во теренската супервизија се става на оцената на системите за управување со кредитниот, ликвидносниот и оперативниот ризик, оцената на примената на добрите практики на корпоративното управување, како и системите за спречување перење пари и финансирање тероризам.

Поради засиленото присуство на банките на современите канали, потребата за дигитална трансформација на банкарските производи и услуги, вклучително и растот на ризиците поврзани со закани во дигиталниот простор, се зголемуваа и потребата од редесфинирање и унапредување на процесот на

ИТ-супервизија. За таа цел, повеќе од неопходно беше зајакнувањето на капацитетите, засилен специјализиран пристап и координација на супервизорските активности во делот на теренската супервизија, вонтеренското следење и банкарската регулатива на полето на информативната сигурност. Оттука, следејќи го трендот и добрите практики од останатите централни банки во ЕУ, **во декември 2021 година се формира Канцеларијата**

за супервизија на информативните системи, како посебна организациска единица во рамките на Секторот за супервизија на Народната банка, со 3 клучни задачи – поставување регулатива и правила од областа на супервизијата на информативните системи, спроведување непосредни теренски контроли на ИТ-ризикут, како и редовно вонтеренско следење на ИТ-ризикут.

Во изминатиот седумгодишен период активно се работеше на зајакнување на супервизијата и надзорот преку воведување и унапредување повеќе методологии и супервизорски алатки потребни за процесот на супервизорската оценка на ризиците, како и на воведување и надградување на постојните апликативни решенија, и тоа:

— **Зајакнување на дигиталната отпорност на банките**

Канцеларијата за супервизија на информативните системи во периодот од нејзиното формирање презеде низа активности за зајакнување на отпорноста на банките на закани од дигиталниот простор. Така, во рамките на редовните теренски контроли се спроведоа супервизорски активности за проверка на начинот на кој банките управуваат со овој ризик и се нагласи потребата од поголемо ниво на свес-

ност кај нив за сè почестите закани од дигиталниот простор. При овие контроли особено внимание ѝ се посвети на оцената на потребата од подобрување на процесите на банките за реакција и справување со инцидентите поврзани со сценарија на напад од нови напредни закани од дигиталниот простор, коишто може значително да ја нарушат стабилноста на нивните ИТ-системи. Како резултат на овие контроли беа издадени соодветни мерки и препораки. Покрај ова, во 2023 година се спроведе и непосредна тематска контрола на постигнатото целно ниво на подготвеност од напади од дигиталниот простор и се издадоа препораки за натамошно унапредување на воведените мерки и активности кај банките. Заради постојана надградба и унапредување на регулативната рамка, во текот на 2024 година беше подготвена нова Предлог-одлука за Методологија за сигурност на информативниот систем, усогласена со насоките на Европскиот банкарски орган (ЕБА) за управување со ризиците поврзани со сигурноста, којашто претставува натамошно усогласување на домашната со законската регулатива на ЕУ на ова подрачје.

- **Изработка на законска и подзаконска регулатива и интерни методологии за лиценцирање и надзор над небанкарските даватели на платежни услуги и лиценцирање на првите субјекти според новиот Закон за платежни услуги и платни системи.**

Врз основа на новиот Закон за платежни услуги и платни системи (чија примена започна од 1 јануари 2023 година), беше донесена целокупната подзаконска регулатива со којашто непосредно се овозможи спроведување на одредбите од Законот, пред сè за процесот на издавање дозволи и согласности на платежна институција и институција за електронски пари, како и во однос на спроведувањето на надзорот над овие субјекти. Паралелно се работеше на јакнење на капацитетите на вработените за спроведувањето на оваа нова функција и на градење интерна методологија за надзор. **Во текот на 2024 година се издадоа првите пет дозволи за платежни институции.**

— **Зајакнување на процесите и методологиите за вршење супервизија и надзор;**

Народната банка посветено работеше на зајакнување на супервизорските практики и методологии заради подобра оценка и управување со ризиците во банкарскиот сектор. Една од клучните иницијативи беше **унапредувањето на процесот на стрес-тестирање**, со што се овозможи негова подобра интеграција во севкупната процена на профилот на ризичност на банките. Оваа иницијатива беше поддржана преку проект за техничка помош од ММФ. Исто така, успешно беше заокружен и процесот на развој и изработка на **интерната методологија за оцена на деловните модели на банките**. Сите активности вклучени во овој процес овозможуваат подлабока процена на нивните извори на приходи, структурата на трошоците, а крајната оцена придонесува за утврдување на слабите точки во деловните стратегии, што овозможува утврдување на потребата за преземање мерки и насочување на супервизорските активности кон банките со профил на поголем ризик. Понатаму, Народната банка изработи Прирачник за оценување на процесот на **утврдување на интерната ликвидност на банките**, заснован на најдобрите меѓународни практики и експертски искуства. Прирачникот содржи принципи и насоки коишто обезбедуваат конзистентна примена на пристапот при супервизорското оценување на ликвидноста. Во рамките на унапредувањето на супервизорската функција, беше подготвена и Методологијата за оцена **на плановите за закрепнување на системски значајните банки**, којашто овозможува темелна анализа на нивните стратегии, финансиска одржливост и механизми за реструктурирање. Со ова, супервизорите добиваат подобар увид во мерките за закрепнување што ги предвидуваат банките, што овозможува навремено откривање на потенцијалните слабости и преземање корективни чекори.

Исто така, беше воведена супервизорска алатка за спроведување теренски контроли којашто овозможува поголема ефикасност во нивното спроведу-

вање. Оваа алатка претставува и централизирана база на податоци и информации којашто постојано се унапредува, унапредувајќи ја супервизијата заснована на ризиците. За дигитализација на работните процеси и за зголемување на достапноста на услугата, активно се работеше на проектот за воведување електронски извештај за физичките лица од Кредитниот регистар. Новото решение им овозможи на физичките лица да добијат информација за податоците коишто се обработуваат во кредитниот регистар преку дигитален пат.

— **Активности поврзани со ризикот од перење пари и финансирање тероризам**

Во изминатиот период, беа преземени значајни активности во областа на унапредување на процесите за спречување перење пари и финансирање тероризам (СППФТ), преку активно учество во изработката на Националната процена на ризикот од ППФТ, натамошно унапредување на законската рамка и методологиите за спречување перење пари и финансирање тероризам, како и преку усогласување со препораките од последната мисија на МАНИВАЛ за оценување при Советот на Европа. Исто така, супервизорите дадоа значителен придонес во процесот на евалуација на системите за СППФТ по што беше подготвен позитивниот Извештај за спроведената процена на ризикот од ППФТ на нашата држава, којшто беше усвоен од Советот на Европа.

Зелени финансии

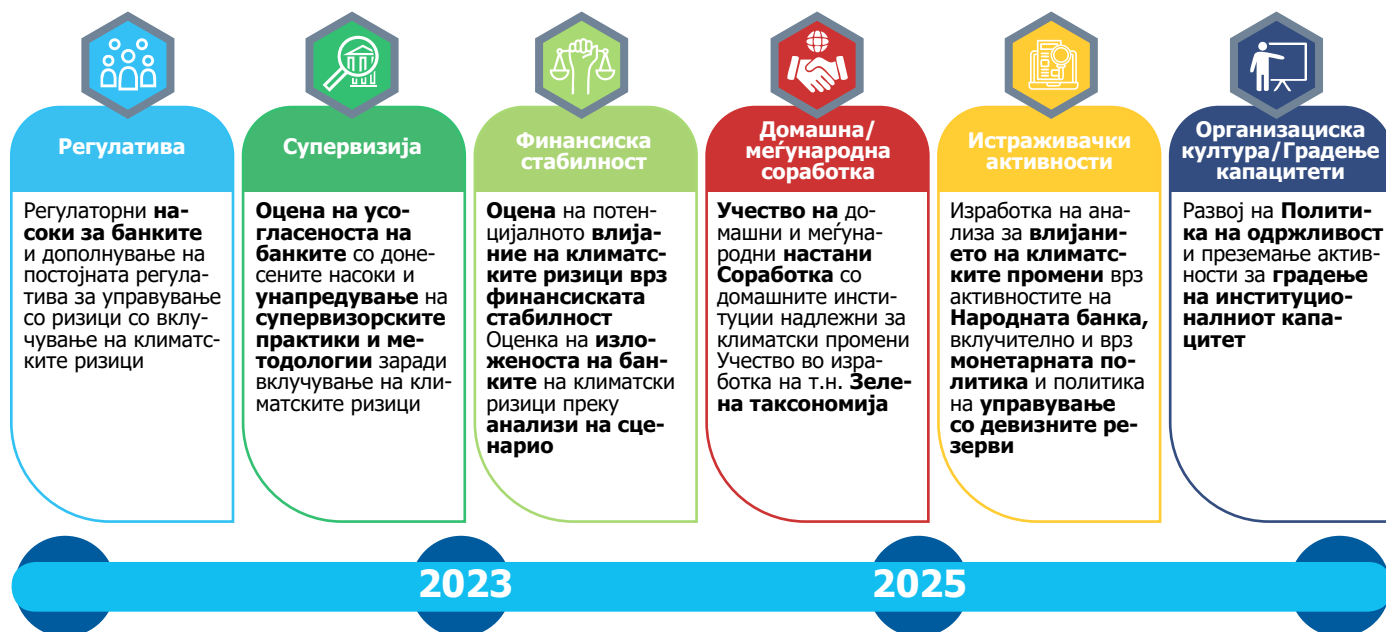
Зелени финансии – зголемена свесност за климатските промени и придонес за „зелена“ и одржлива економија

- Во Стратегискиот план на Народната банка за периодот 2022 – 2024 година, за првпат беше вградена јасна стратегиска цел поврзана со климатските промени
- Во 2023 година се усвои Планот на активности во доменот на управувањето со климатските ризици за периодот 2023 – 2025 година
- Во 2023 година беа донесени првите Насоки за начинот на управување со ризиците поврзани со климатските промени
- Во 2024 година за првпат беше објавен Прегледот на „зелени“ показатели
- Во 2024 година за првпат се изработи и Политиката за одржливост на Народната банка којашто е во завршна фаза

Препознавањето на новите трендови и соодветното приспособување на стратегиските приоритети на Народната банка е од огромна важност за улогата, функциите и активностите на Народната банка. Климатските промени, како светски феномен, ги засегаат сите општествени сфери од економијата, вклучително и финансии. Нивните ефекти постојано укажуваат на потребата од координиран и комплементарен пристап за справување со климатските промени. Главната одговорност за спроведувањето климатски политики ја имаат владите. Сепак, имајќи го предвид значењето на ризиците поврзани со климатските промени за финансискиот сектор, голем број централни банки ги поставија активностите поврзани со ризиците од климатски промени како приоритетни.

Приказ 1

Главни области на делување на Народната банка

Народната банка се приклучи кон овој тренд кон крајот на 2020 година, кога го дополни [Стратегискиот план на Народната банка на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2022 година](#), а во [Стратегискиот план на Народната банка за периодот 2022 – 2024 година](#), за првпат беше вградена јасна стратегиска цел поврзана со климатските промени: Зголемена свесност за климатските промени и придонес за „зелена“ и одржлива економија. Заради сеопфатен, систематичен и конзистентен пристап за следење и управување со ризиците од климатските промени, Народната банка во 2023 година го усвои [Планот на активности во доменот на управувањето со климатските ризици за периодот 2023 – 2025 година](#). Во Планот беа вградени мерките преземени дотогаш од Народната банка, а воедно беа предвидени и конкретни идни активности за јакнење на отпорноста и капацитетот на банкарскиот систем за управување со климатските ризици и зголемување на потенцијалот на банкарскиот систем за поддршка на „зелената“ трансформација на економијата.

Во согласност со стратегиската определба на Народната банка и Акцискиот план за периодот 2023 – 2025 година, Народната банка, како општествено одговорна институција, презеде низа активности во повеќе области од своето работење. Активности-

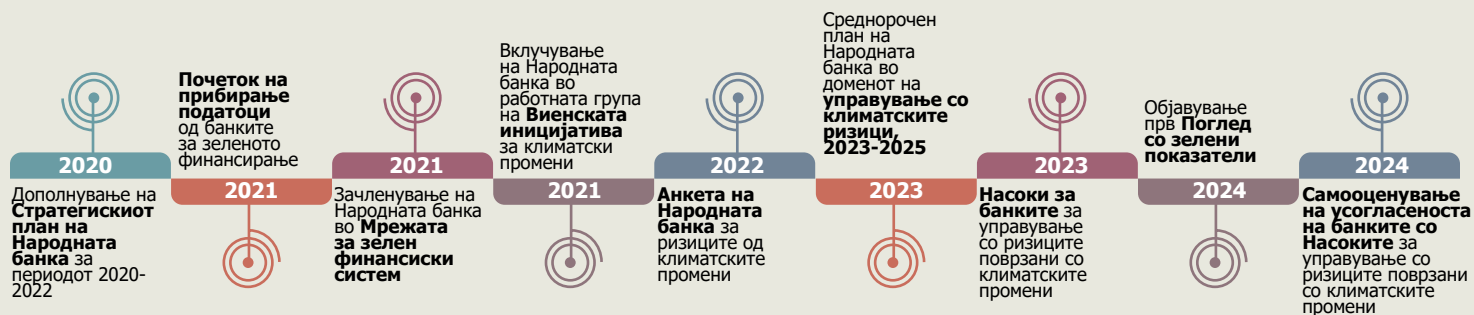
те беа поделени во шест области: активности поврзани со регулативната и супервизорска рамка, активности поврзани со финансиската стабилност, јакнење на домашната и меѓународната соработка, поттикнување и развој на истражувачката дејност во областа на „зелените финансии“, организациска култура и градење капацитети и свесност за климатските промени.

Народната банка како регулаторен и супервизорски орган за банките

Заради согледување на свесноста на банките за ризиците поврзани со климатските промени, на почетокот на 2022 година Народната банка спроведе [Анкетно истражување за климатските ризици](#) коешто меѓу другото ја нагласи потребата за подетални регулаторни насоки. Следејќи ги меѓународните практики, Народната банка во 2023 година ги донесе за првпат [Насоките за начинот на управување со ризиците поврзани со климатските промени \(Насоки\)](#), како најдобри практики за банките. При изработката на овие насоки се имаа предвид стандардите и практиките објавени од Европската централна банка, Европскиот банкарски орган и Базелскиот комитет. Воедно, заради зајакнување на отпорноста

Приказ 3

Активности на Народната банка поврзани со климатските промени

на банкарскиот систем на климатските ризици, Народната банка направи измени и во регулативната рамка. Со измените се воведе обврска за банките за вградување на ризиците поврзани со климатските промени во управувањето со кредитниот ризик и за известување на Народната банка во однос на „зелените“ кредити, а се воведоа и посебни барања за објавување податоци и информации од страна на банките за ризиците поврзани со климатските промени. Заради оцена на подготвеноста на банките за спроведување на Насоките, во 2024 година, банките спроведоа самооценување и подготвија акциски планови со конкретни активности заради постигнување усогласеност со овие насоки. Во тек е приспобување и на супервизорскиот пристап преку вградување на ризиците поврзани со климатските промени во Методологијата за процесот за супервизорско оценување на ризиците и на Методологијата за оцена на капиталот на банките (процесот на утврдување на интерниот капитал и сл.).

Оцена на ризиците од климатските промени од аспект на финансиската стабилност

Во 2022 година се започна со **анализи на изложеноста на банкарскиот систем** на физичките и транзициските ризици коишто произлегуваат од климатските промени коишто се посебен дел од **извештаите на Народната банка за финансиската стабилност**.

Анализите покажаа дека повеќе од половината од вкупната кредитна изложеност на домашните банки кон корпоративниот сектор е кон сектори коишто се чувствителни на националните и на меѓународните климатски политики и мерки. Во однос на потенцијалното индиректно влијание на физичките ризици врз домашниот банкарски сектор, анализите покажуваат дека изложеноста на физичките ризици е најприсутна кај кредитокорисниците сместени во подрачјата коишто се оценети со висок степен на

ризик од природните непогоди, како и кај кредитите коишто се обезбедени со имот којшто се наоѓа во тие подрачја. Во тек се активности за подготовка на методологија за макрострес-тестирање на ризиците поврзани со климатските промени.

Поддршка на преминот кон „зелена“ и одржлива економија

Во 2021 година, Народната банка воспостави **постојан систем на прибирање податоци од банките**, а движењата во банкарскиот систем во доменот на „зелените финансии“ започна да ги споделува со јавноста на редовна основа. Со оглед на тоа дека **расположливоста на податоците за климатските промени** е суштинска при изработката на анализи и носењето политики, Народната банка во 2024 година за првпат го објави **Прегледот на „зелени“ показатели**.

Во 2022 година, Народната банка активира нова нестандартна мерка преку задолжителната резерва со која овозможи активно поддржување на потенцијалот на банкарскиот систем за зелена трансформација на економијата. Следејќи ги најновите трендови **во управувањето со девизните резерви**, Народната банка стави акцент на значењето на концептот „одржливост“ при инвестирањето и во подзаконската регулатива за управување со девизните резерви ја вклучи залошбата на Народната банка за „зелена“ и одржлива економија при носењето инвестициски одлуки. Со тоа, во девизните резерви се вклучија и постепено се зголемуваа хартиите од вредност со коишто се финансираат зелени, одржливи или социјални проекти.

Меѓународна соработка и градење капацитети

На почетокот на 2021 година Народната банка презеде иницијатива и се приклучи кон **Меѓународната мрежа за зелен финансиски систем** (англ.

The Network of Central Banks and Supervisors for Greening the Financial System – NGFS), во којашто членуваат голем број централни банки и супервизорски институции од целиот свет. Со тоа се вброи меѓу централните банки коишто имаат јасни и цврсти определби во рамките на своите надлежности да придонесат за соодветно управување со ризиците коишто произлегуваат од климатските промени.

Во рамки на членството во Меѓународната мрежа за зелен финансиски систем, експерти од Народната банка учествуваа во изготвувањето на повеќе документи за одговорно инвестирање и за обелоденување на климатските ризици меѓу кои и „Водичот за обелоденување на ризиците и можностите поврзани со климатските ризици за централните банки“ (Guide on climate-related disclosure for central banks - second edition). Искуството од оваа меѓународна мрежа беше искористено за почнување со мерење на изложеноста на климатските ризици и ефектите од одржливото инвестирање на девизните резерви, за што почнувајќи од 2023 година се извештава во Годишниот извештај на Народната банка. Оваа воспоставена практика на Народната банка за прашањата поврзани со климатските промени е од суштинско значење за поттикнување на преминот кон „зелена“ и одржлива економија. Како членка на Мрежата, Народната банка постојано ги следи најдобрите практики за управување со ризиците од климатските промени.

Народната банка зеде учество и во работната група на **Виенската иницијатива за климатски промени и финансиска стабилност**, којашто се формира во октомври 2021 година и беше активна во текот на 2022 и 2023 година. Заклучоците од

активностите на оваа работна група предводена од реномирани меѓународни финансиски институции се изнесени во [Извештајот за позеленување на финансискиот сектор – перспектива на земјите од Централна, Источна и Југоисточна Европа](#) којшто се објави во март 2024 година.

Во изминатиот период беа одржани повеќе обуки и работилници за зајакнување на капацитетите на вработените во Народната банка во доменот на зеленото финансирање и ризиците коишто произлегуваат од климатските промени.

Организациска култура

Во 2024 година за првпат се изработи и Политиката за одржливост на Народната банка којашто е во завршна. Во согласност со меѓународните стандарди и регулативи, во Политиката се става акцент на подобрување на оперативната ефикасност од работењето на Народната банка, се дефинираат основните показатели за успешноста (КПИ) и се поставуваат целите за одржливост со акцент на транспарентноста.

Вработените на Народната банка со личен пример за чиста животна средина организираат, учествуваат и поттикнуваат еколошки активности со цел подигнување на свесноста за чиста животна средина и за зелена иднина.

Издавање и управување со
книжни и ковани пари

Издавање и управување со книжни и ковани пари – создавани со традиција, чувани со интегритет

Издавање книжни пари изработени од полимер во апоени од 10 и 50 денари, согласно практиката на современите централни банки

Успешно е спроведен твининг-проект финансиран од Европската Унија

Склучени се договори со Европската комисија и ЕЦБ за административна соработка во областа на заштитата од фалсификување на монетите на еврото

Се осовременува техничката опременост и се изведуваат постојани обуки за вработените во банките и центрите за готовина

И покрај фактот што безготовинските начини на плаќање сè повеќе добиваат на значење во денешното општество, готовината сè уште е често користено средство за плаќање. Една од основните задачи на Народната банка се однесува на издавањето и управувањето со книжните и кованите пари. Една од главните цели е одржување стабилен систем за снабдување со готовина и обезбедување стандардно висок квалитет на парите коишто се во оптек. За да се постигне оваа цел, постојано се надградуваа процесите и активностите поврзани со управувањето со готовина.

Од 2018 година натаму, Народната банка започна и издава книжни пари изработени од полимер во апоени од 10 и 50 денари, тренд којшто го применуваат сè повеќе централни банки, особено за парите со пониска апоенска вредност и повлекување од оптек на книжните пари со истата апоенска вредност.

Во периодот од ноември 2018 до јуни 2019 година, во соработка со централната банка на Германија, поддржана со учество на експерти од хрватската и австриската централна банка успешно се спроведе „лесниот“ твининг-проект финансиран од Европската Унија „Јакнење на капацитетите на системот за борба против фалсификувањето евра“. Народната банка беше активен учесник во изведбата на сите поодделни фази на спроведување на проектот, како една од клучните институции во системот за борба против фалсификување пари, заедно со Министерството за внатрешни работи.

Народната банка во 2019 година склучи Договор со Европската комисија за административна соработка во областа на заштитата од фалсификување на монетите на еврото. Наредната, 2020 година, со склучување сличен договор, се официјализира соработката на Народната банка со Европската централна банка, во областа на заштитата од фалсификување на банкнотите на еврото. Врз основа на овие два договора се овозможи размена на технички, ста-

тистички и административни информации во врска со фалсификуваните банкноти и монети на еврото. Покрај ова, Народната банка беше активно вклучена во активностите на работните групи во рамките на билатералната фаза на аналитички преглед на законодавството на нашата земја. Воедно, активно се учествува и во програмите, односно инструментите коишто ги нуди Европската комисија, поточно фондовите на ИПА, програмата „Перикле“, користење техничка помош преку инструментот ТАИЕКС или преку разни форми на билатерална соработка со централните банки на Хрватска, Германија, Холандија и други.

Во периодот 2018 – 2025 година, за надградба на постоечките капацитети, а воедно следејќи ги најдобрите европски практики во доменот на снабдување, обработка на готовина и експертиза на фалсификати, беа извршени набавки со кои се подигна нивото на техничка опременост за обработка и селекција на банкноти. Центарот за анализа на фалсификати набави најсовремени уреди за анализа на монети со кои се овозможи добивање компаративни квантитативни податоци за фалсификуваните монети, со што значително се надгради прецизноста и се зголеми ефикасноста при анализата и класификацијата на фалсификуваните монети.

Стратегија и превенција

Стратегија и превенција – почитување на практиките и стандардите за добро корпоративно управување и ефективно управување со ризиците

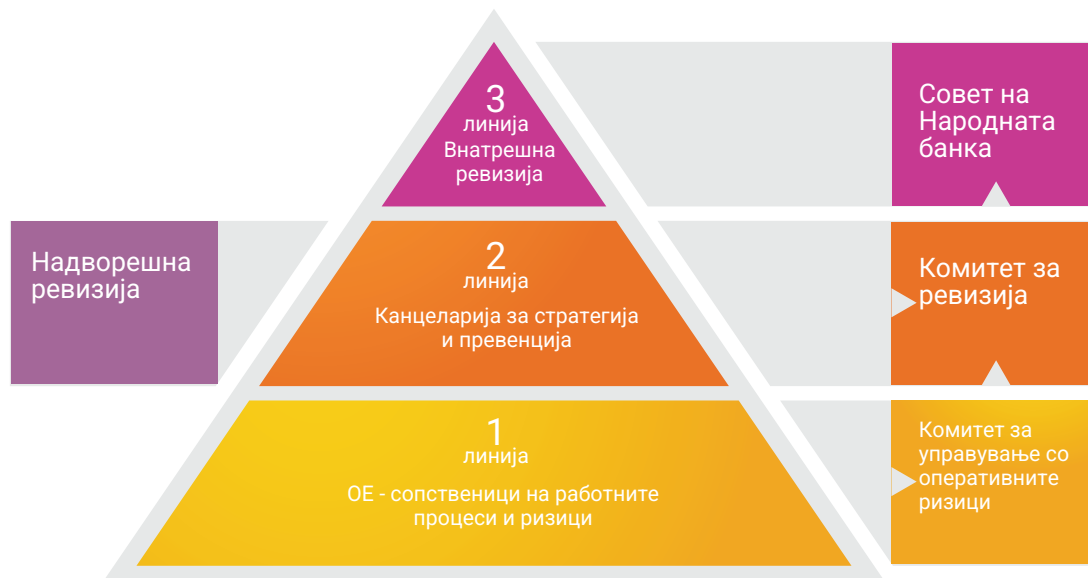
Се воспостави Канцеларијата за стратегија и превенција, како посебна независна организациска единица во рамките на моделот „три линии“

Унапреден е моделот на корпоративно управување согласно меѓународните практики и стандарди

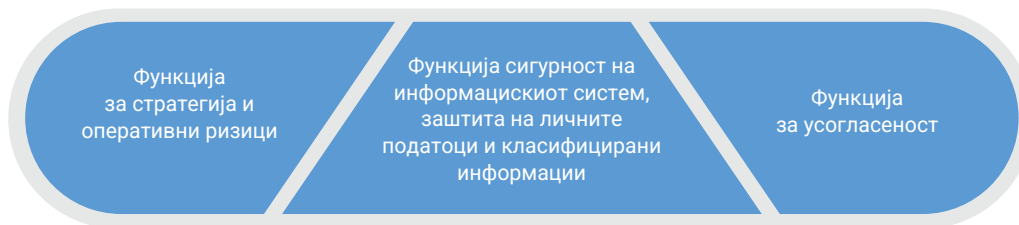
Се развиваат и се зајакнуваат функциите на втората линија на заштита во Народната банка

Канцеларијата за стратегија и превенција како посебна независна организациска единица е формирана во 2019 година. Нејзината цел е понатамошен развој и зајакнување на функциите коишто ја сочинуваат втората линија во Народната банка, како и разграничување на функциите на првото оперативно и второто корпоративно ниво. Со тоа, Народната банка го воспостави моделот на „три линии“⁷ (англ. the three lines model) согласно меѓународните практики и стандарди за добро корпоративно управување и ефективно управување со ризиците, што придонесува за ефикасно остварување на поставените стратегиски цели, мандат и визија.

Канцеларијата за стратегија и превенција обединува **три функции**:

⁷ Првата линија ја сочинуваат организациските единици, коишто оперативно ги спроведуваат основните функции и функциите на поддршка, управуваат со ризиците што произлегуваат од нивното работење и коишто имаат најдлабоко разбирање за работните процеси и за промените во окружувањето во областите за кои се надлежни. Втората линија ја сочинува Канцеларијата за стратегија и превенција којашто врши идентификација, анализа и справување со ризиците, обуки, совети, контроли и следење, како и подигнување на свеста кај вработените за ризиците, за контролните механизми и мерки, како и за начинот на примена на регулативата во нивното работење. Третата линија, внатрешната ревизија, спроведува ревизија на работењето на првата и втората линија, од аспект на усогласеноста на работењето со законската, подзаконската и интерната регулатива, веродостојноста на финансиските и на другите информации, како и на ефективната и ефикасната употреба на средствата и ресурсите..

Функција за стратегија и оперативни ризици

- Унапреден е моделот на стратеско планирање, модерен и современ Стратески план којшто ги следи трендовите во централнобанкарското работење, промените во окружувањето и внатрешната состојба;
- Зајакната е рамката за управување со оперативните ризици, одржување на изложеноста кон ризиците во прифатливи рамки заради ефикасно остварување на стратеските цели и подигање на свеста на вработените за управување со оперативните ризици.

Функцијата стратегија и оперативни ризици е надлежна за стратеското планирање и за обезбедување непосредна примена на методолошката рамка и координирано управување со оперативните ризици.

Народната банка постојано работи на унапредување на капацитетот за управување со оперативните ризици, примена на најдобрите меѓународни практики и следење на новините во областа на оперативни-

те ризици коишто се одвиваат преку меѓународната работна група МРГОР⁸, како и преку соработка и техничка помош со ММФ, ЕЦБ и други централни банки.

Управувањето со ризиците е неопходен елемент на доброто корпоративно управување. **Рамката за управување со оперативните ризици**⁹ на Народната банка обезбедува систем за координирано, сеопфатно и систематско управување со оперативните ризици, заради утврдување на настаните коишто можат да влијаат врз работењето, одржување на изложеноста кон ризиците во прифатливи рамки и ефикасно остварување на целите. Заради важноста на управувањето со ризиците и отпорноста во променливо окружување, Народната банка во **Стратескиот план 2022 – 2024 година и Стратескиот план 2025-2027 година**, издвои одделна стратеска цел за зајакнување на управувањето со ризиците и отпорноста. Основни придобивки од развојот на управувањето со оперативните ризици се: подобро одлучување, зголемување на ефикасноста и подобро предвидување и оптимизирање на расположливите ресурси.

Народната банка активно и редовно ги следи промените во окружувањето за да ги утврди сегментите во кои треба да се вложат дополнителни ресурси и енергија при поставувањето на стратеските приоритети.

На секои три години, во зависност од макроекономското опкружување, клучните предизвици од надворешното окружување и внатрешната состојба, Народната банка го подготвува и го објавува својот стратески план, којшто претставува патоказ за активностите на среден рок. При стратеското планирање покрај традиционалните надлежности, во изминатите седум години особен акцент се стави на справувањето со трендо-

⁸ Меѓународната работна група за оперативен ризик (IORWG- International Operational Risk Working Group) е посветена на унапредувањето на управувањето со оперативниот ризик во централнобанкарската дејност.

⁹ Политиката за управување со оперативни ризици се темели на практиките и стандардите пропишани со меѓународниот стандард, КОСО II (COSO II ERM, Enterprise Risk Management- Integrated Framework), стандардот за управување со ризиците ИСО 31000:2009, принципите на Базелскиот комитет за банкарска супервизија, како и од искуствата на неколку централни банки, пред сè, Европската централна банка, Холандската централна банка, Банката на Полска и Банката на Италија.

вите коишто се развиваат и коишто ќе ги обликуваат овие законски функции во следните години.

Модернизација и унапредување на стратешкото планирање

Со [Стратешкиот план за 2022 – 2024 година](#) се извршија следниве промени:

- **Се редефинираа стратешките цели**, со што се опфатија најзначајните проекти и активности коишто доведоа до промени и унапредување на работењето, како и кон остварување на законските задачи и функции на Народната банка;
- **Се намали опфатот од 11 на 9 стратешки цели**, со што во центарот на вниманието се ставија најважните критични точки на работењето на Народната банка, коишто претставуваат основа за изработка на плановите на организациските единици и годишните програми за работа на Народната банка;
- **Се издвоија институционални капацитети** коишто се најважни за остварувањето на стратешките цели;
- **Се унапредија содржината и дизајнот**, со што за секоја стратешка цел има предизвик, активности и очекувани резултати. Покрај **обраќањето на гувернерот**, издвоен е дел за **анализа на окружувањето, научени лекции и стекнати искуства**. Се изврши **допрецизирање на мисијата, визијата и вредностите** и се постави мотото на Стратешкиот план.

Со последниот [Стратешки план за 2025 – 2027 година](#), се изврши:

- **Рedefинирање** на мотото, мисијата, визијата и вредностите;
- **Разграничување** на законските надлежности (насочени на редовните активности) од стратешките области (посветени на развојните активности).

Стратешки план 2025 – 2027 година

Остварувањето на стратегиските цели се овозможува преку [годишните програми за работа](#), а преку [извештаите за извршувањето на Програмата за работа](#) се врши следење и оцена на резултатите и ефективноста на преземените мерки и активности, како и понатамошно зајакнување на транспарентноста и отчетноста.

Функција за сигурност на информацискиот систем, заштита на личните податоци и класифицирани информации

- Се зајакнува оперативната и киберотпорноста на Банката преку унапредени мерки за превенција, откривање и справување со киберзаканите во променливото окружување, вклучувајќи развој и спроведување стратегии согласно меѓународните стандарди и практики;
- Се подигна нивото на зрелост за киберотпорност на Банката преку зајакнување на човечките капацитети и способности;
- Се врши постојано усогласување со прописите за заштитата на личните податоци и безбедноста на класифицираните информации.

Народната банка долг временски период редовно применува мерки со кои се обезбедува и постојано се унапредува безбедноста на информациите и информациските средства. Препознавајќи го огромното значење на безбедноста на информациите и податоците, во услови на сè поголема дигитализација, **во 2019 година беше воспоставена Функцијата за сигурност на информацискиот систем, заштита на личните податоци и класифицирани информации (ФСИС), како посебна организациона единица во рамките на Канцеларијата за стратегија и превенција.** ФСИС е надлежна за усогласување и контрола на усогласеноста на интерната регулатива и на работењето со прописите од областа на сигурноста на информацискиот систем, заштитата на личните податоци и безбедноста на класифицираните информации, за подигнување на свеста, вршење обуки, давање мислења, совети и препораки. Исто така, ФСИС е надлежна за координирање на процесите за обезбедување непрекинато во работењето и управување со кризи.

Од 2020 година, ФСИС стана членка на Глобалната група за киберотпорност¹⁰ и активно учествува на состаноците на групата на кои се разгледуваат најновите трендови, можните закани и потребните активности за зајакнување на отпорноста на централните банки. **Во 2021 година Народната банка учествуваше во пилот-проектот за Процена на киберотпорноста којшто го организира Банката за меѓународни порамнувања во соработка со Универзитетот Карнеги Мелон, при што резултатите од процената укажаа дека Народната банка активно управува со својата безбедносна позиција** со користење добро воспоставени процеси за управување со ризикот и непрекинато во работењето, што води кон повисоки нивоа на издржливост.

За зајакнување на оперативната отпорност, во 2022 година се усвои Стратегијата за воспоставување Центар за безбедносни операции (англ. Security Operations Center – SOC) за спречување,

¹⁰ Глобална група за киберотпорност (GCRG - Global Cyber Resilience Group) при Центарот за координација за киберотпорност (CRCC - Cyber Resilience Coordination Centre) на Банката за меѓународни порамнувања (BIS - Bank of International Settlement).

навремено откривање, анализирање, одговор / реакција и известување за инциденти од областа на кибербезбедноста. **Во 2023 година**, Народната банка донесе Стратегија за користење услуги во облак (англ. Cloud computing) којашто има за цел да обезбеди интегрална работна околина за алатките за продуктивност на вработените, далечински пристап од различни локации, автоматизација на складирањето документи и залагање за работа во тимови. По донесувањето на стратегиите, започнаа активностите за нивно спроведување, а **во 2025 година** започна со работа Центарот за безбедносни операции.

Следејќи го динамичниот развој на информациските технологии и забрзаната дигитална трансформација, Народната банка и натаму се стреми кон постојано следење и усогласување со стандардите од областа на сигурноста на информациите и информацискиот систем, прописите за заштита на личните податоци и безбедноста на класифицираните информации.

Во однос на обезбедувањето непрекинато во работењето, Народната банка има воспоставено структуриран и редовен процес на планирање, ажурирање и тестирање на активностите и мерките неопходни за **обезбедување непрекинато во работењето на критичните работни процеси**.

Добро воспоставената инфраструктура во овој поглед претставуваше многу важна алатка за обезбедување **непречено функционирање на Народната банка во периодот на пандемијата**. Стекнатите искуства и практики се применуваа и во постпандемичниот период за обезбедување поголема флексибилност на работењето, без нарушување на сигурноста и функционалноста на процесите. **Во 2024 година** е изготвена анализа и се започнати активности за унапредување на отпорноста во работењето на платниот систем, како критична инфраструктура во финансискиот систем преку воведување нови можности за обезбедување непрекинато во работењето.

Функција усогласеност

- Посветеност и заложба за високо ниво на усогласеност и зачувување на интегритетот на ниво на Народната банка;
- Донесен е нов Етички кодекс и интерни акти за усогласеност на ниво на Народната банка согласно највисоките стандарди за етика и усогласеност;
- Се јакне и се подигнува свеста и знаењето на вработените за законито и етичко усогласено работење;
- Се следат и се информира за новите законски решенија заради нивна навремена и доследна примена во работењето;
- Постојано се развива и се унапредува рамката за усогласеност и интегритет во согласност со законите и најдобрите практики на ЕЦБ и европските централни банки.

Народната банка се залага за високо ниво на усогласеност и интегритет во работењето при што во изминатиот период беше посветена на постојаниот развој и напредок на усогласеноста соодветно на нејзината позиција и улога на централна банка и институција одговорна за исполнување на законски утврдени задачи и цели од јавен интерес.

Со цел да се постигне високо ниво на усогласеност и зачувување на интегритетот во работењето, **во 2019 година, Народната банка воспостави превентивна и независна функција за усогласеност**, врз основа на највисоките стандарди и применети практики за усогласеност на развиените централни банки и ЕЦБ. Оваа функција се грижи и придонесува за законито и етичко усогласено работење во Народната банка.

Во 2021 година Народната банка донесе Политика за спречување појава на корупција. Со оваа политика, Народната банка ја покажа посветеноста за спречување на корупцијата и презема превентивни активности за идентификација и процена на ризикот од корупција и одржува едукативни обуки за спречување корупција во Народната банка. **Во согласност со оваа политика, функцијата усогласеност прави** редовни процени на ризиците од корупција и се преземаат активности за превенција во оваа област.

Во 2022 година беше донесена Политиката за усогласеност на Народната банка, како и нов Етички кодекс по примерот на модерните централни банки, а во духот на домашната

регулатива за спречување корупција и суд со што се поставија темелите на сегашната унапредена рамка за усогласеност и интегритет во банката. Оваа политика дефинира **интерен систем за усогласеност и интегритет**, постојана мисија за усогласеност преку законито и етичко усогласено работење, јасна одговорност на сите засегнати страни во усогласеноста, особено значајната улога и надлежностите на функцијата за усогласеност.

Во поглед на подигнувањето на свеста за значајноста и важноста на регулативата за усогласеност, особено на правилата коишто ги уредува Етичкиот кодекс на Народната банка, во изминатиот период на годишна основа се спроведуваа едукативни активности за сите вработени, како и засебни тематски едукации соодветно на потребите во работењето. Покрај ова, се одржаа едукативни обуки во соработка со надворешни институции како Државната комисија за спречување од корупција и Комисијата за спречување и заштита од дискриминација, во рамките на склучените меморандуми за соработка во текот на 2022 година и 2023 година.

Внатрешна ревизија

Внатрешна ревизија

Целосно е усогласена внатрешната ревизија со најдобрите практики и стандарди

Од 2018 година до 2024 година, биле извршени вкупно 108 ревизии, на 111 работни процеси, при високо годишно остварување на препораките

Основната цел на внатрешната ревизија е да ја поддржува Народната банка во создавањето и одржувањето на нејзините вредности, обезбедувајќи им на членовите на Советот на Народната банка и на стратегиското раководство независно и објективно уверување, засновано врз ризици, советување, увид во состојбите и процени. Предметот на работа на внатрешната ревизија е да ги оценува и да придонесува за подобрување на процесите на управување со ризиците, на внатрешните контроли и на процесот на управување во Народната банка, преку примена на пристап заснован врз ризици. Комитетот за ревизија ги надгледува ефикасноста и ефективноста на работењето на внатрешната ревизија преку надгледување на работата на Дирекцијата за внатрешна ревизија.

Внатрешната ревизија постојано ги следи промените во регулативната рамка и следствено на тоа ги унапредува интерните акти. Имено, во 2024 година е направена промена во Меѓународната рамка за професионални практики којашто освен од Меѓународните стандарди за внатрешна ревизија, е составена и од Тематските барања и Меѓународните насоки за практична работа на внатрешната ревизија. Заради усогласување со новата рамка, беа ажурирани Политиката и Правилникот за работа, коишто во ноември 2024 година, беа усвоени од Советот на Народната банка.

Досега **работењето на внатрешната ревизија е целосно усогласено со Стандардите**, што е потврдено со последната екстерна проценка **од 2021 година** на квалитетот на работењето (**англ. external quality assesement**), спроведена од страна на **сертифицирани експерти од Холандската централна банка**.

Управување со човечките ресурси

Управување со човечките ресурси – постојана грижа и инвестиции во вработените, јакнење на вештините и компетенциите и постојано зголемување на стручните знаења

Витална улога во развојот, зајакнувањето и менувањето на културата во Народната банка

Управување со резултатите, обуките и развојот, наградувањето, обезбедувањето на правата и обврските на вработените – суштински елементи на деловната култура за јакнење на продуктивноста и ефективноста на човечкиот капитал

Поддршка на вработените за зајакнување на сопствените знаења, вештини и способности – создавање висококлучен кадар којшто соодветно се справува со предизвиците во работењето на Народната банка

Активностите во оваа област во последните 7 години беа насочени кон **унапредување на постојните и развивање нови решенија за функционирањето на човечките ресурси, постигнување подобри индивидуални и организациски резултати, поголемо задоволство од работата, како и приспособување кон промените коишто произлегуваат од окружувањето**, како во текот на корона-кризата.

Во доменот на регулирањето на правата и обврските од работниот однос, во овој период се вршеше постојано усогласување на интерните акти од доменот на трудовото законодавство со законските и подзаконските прописи од оваа област. Се донесе **Политика за управување со човечките ресурси во Народната банка**, како основа за градење современ систем којшто ќе обезбеди соработка, градење култура на професионалност, почит, посветеност, ангажман и доверба во системот на управувањето со луѓето.

Во доменот на развојот на човечките ресурси се работеше на осовременување на повеќе алатки за начинот на управување со човечките ресурси. Се зајакнаа процедурите за обезбедување соодветен кадар, при што за првпат на систематска основа е воведено сеопфатно тестирање и комисији за прием на нови вработени, заради зголемување на квалитетот на човечкиот потенцијал. Се воведо нова практика кај **менторството**, односно покрај за новите вработени, се обезбеди и менторство како поддршка во развојот на вработените и нововработените со искуство, поддршка во нивната индивидуална кариера, стекнување или унапредување на знаењата, вештините и способностите за одреден работен процес, подобрување на менаџерските вештини итн.

Постојано се настојува да се зголеми задоволството кај вработените и да се унапредат нивните знаења и вештини по пат на организирање бројни **интерни и екстерни обуки**:

- Народната банка спроведе **интерни обуки** со надворешни и интерни предавачи, коишто се однесуваа на зајакнување на меките вештини на раководителите и вработените од областа на менаџерските вештини, лидерството, раководењето со тимови, организациската култура, асертивната комуникација, справувањето со конфликти, преговарањето, етичкото однесување наспроти неетичкото (мобинг), менторството и многу други. Исто така, заради исцрпување и споделување на знаењето од страна на специјализираните кадри – интерни предавачи, со цел да се унапредат знаењата во одредена област, одржани се интерни обуки за останатите вработени во Народната банка. Една од позначајните интерни обуки е од областа на напреден ексел, SQL-сервер и SQL-транзакт од областа на управувањето со податоците, потоа основно и напредно ниво на англиски јазик, ексел итн. За дополнително зајакнување на вештините во работењето со податоците е започнат проектот поврзан со зајакнување на дигиталните вештини во доменот на **управувањето со податоците (англ. Data Science)**, што опфаќа повеќе организациски единици, заради стекнување вештини за релациони податоци бази и техниките коишто се користат за работа со податоци.
- **Екстерните** стручни оспособувања се наставните во организација на Банката на Франција, Централната банка на Германија, Англија и Италија, Здружениот виенски институт во соработка со други организатори, ЦЕФ, ММФ, при што во текот на овој период се забележува зголемување на бројот на стручните оспособувања, особено во текот и по пандемијата, заради учеството на виртуелни настани, со можност за учество на повеќе учесници, без или со пониски финансиски влијанија. Бројот на остварени стручни оспособувања во организација на домашни организатори исто така бележи раст, особено во 2022 и 2023 година, кога вработени-

те во НБРСМ учествуваа на обука за кибербезбедност, како и обуки од областа на правото, јавните набавки, заштитата на личните податоците, канцелариското и архивското работење, од областа на ИТ, внатрешната ревизија, безбедноста и здравјето при работа, управувањето со човечките ресурси, сметководството и др.

Во ноември 2021 година, и покрај пандемијата, беше успешно изведена дводневна работилница на тема: **„Најдобрите практики за управување со човечките ресурси во банкарскиот систем во РСМ“**, со одделите за човечките ресурси на деловните банки во земјата. Целта на оваа работилница беше меѓусебно поврзување на професионалната мрежа за човечки ресурси на банкарскиот систем во земјата, преку соработка и размена на индивидуалните искуства, практики, решенија и предизвици од доменот на управувањето со човечките ресурси. Заради постојана и интерактивна соработка со организациските единици во Народната банка, Дирек-

цијата за управување со човечките ресурси спроведува **советувања** за процесот на оценувањето и другите процеси поврзани со човечките ресурси. По примерот на другите централни банки, се воведо ново упатство за повратна информација 360 за тактичките и оперативните раководители, заради унапредување на нивните менаџерски способности. **Мерењето на степенот на задоволство од работата** на вработените во Народната банка претставува уште еден од процесите коишто придонесуваат кон намалување на ризикот од доброволно заминување на вработените, односно зголемување на стапката на задржување на вработените во банката. Исто така, се воведо нова практика на **давање интервјуа на заминување**, со цел да се соберат повратни информации директно од вработените кои заминуваат, за да се согледа што е она што може да го подобри задоволството кај вработените и да се осмислат стратегии за задржување на постојните и идните кадри.

Музејот на Народната банка,
Библиотеката и Архивот на
Народната банка

Музејот на Народната банка

како организациска единица на Народната банка повеќе од 20 години значително придонесува за заштитата, проучувањето и промоцијата на нумизматичкото културно наследство како особен и автохтон извор за расветлување на македонското монетарно, економско и културно минато. Денес, музејската збирка се состои од околу 23.000 монети, банкноти и други музејски предмети поврзани со организираното монетарно делување на минатите цивилизации, вклучително и на она од современото општество, претставувајќи всушност сеопфатна трага на монетарната материјална култура создавана или употребувана на македонската почва, почнувајќи од 6. век пр. н. е., па сè до денес. Резултатите од проучувањата на Музејот поврзани со овој нумизматички материјал изминативе седум години се објавија во рамките на неколку публикации и истражувачки трудови, од кои особено се издвојува публикацијата „Монетите на Аргеадите од Нумизматичката збирка на НБРСМ“. Во истиов период, Музејот ја унапредуваше и својата дејност во областа на музејската едукација, посветувајќи се на организирање активности коишто ги доближуваат вредностите на Нумизматичката збирка до децата на училишна возраст. Особен културен настан претставуваше и организирањето на забележливата музејска изложба „В/редности и вредности“ во јули 2022 година, како дел од чествувањето на 30-годишнината од монетарното осамостојување. Оваа музејска изложба овозможи необичен поглед одблизу врз богатата културно-историска оставина користена како подлошка за дизајнот на тековното издание на македонските книжни пари, воведено во 1996 година.

Библиотеката и архивот на Народната банка

претставуваат специјализирана библиотека во состав на институцијата, којашто во рамките на своето работење ја развива својата историско-архивска дејност. Последниве години беа особено посветени на активностите поврзани со прибирање и дигитализација на архивски документи коишто се однесуваат на работата на македонската централна банка почнувајќи од 1946 година до денес, но и на материјалите поврзани со централнобанкарските, банкарските и останатите финансиски активности коишто се случувале на оваа територија во текот на 19. и 20. век. Оттука, покрај постојаното збогатување на библиотечниот фонд со најновата литература за централнобанкарското работење што им е достапна и на истражувачите и професионалците кои не се дел од Народната банка, беше битно збогатен фондот на дигитализирана архивска граѓа. Во моментот тој се состои од одделни 10 збирки со над 500 архивски единици на приближно 18 000 дигитализирани материјали. Благодарение на институционалната соработка со Народната банка на Србија, беа дигитализирани над 4.000 материјали од важност за македонската понова монетарна историја. Несомнено важно за работењето на Библиотеката и архивот на Народната банка е неодамнешното потпишување на Меморандумот за соработка со Државниот архив на Република Северна Македонија којшто ги отвори можностите за идна стручна соработка меѓу институциите коишто се однесуваат на истражувањето, собирањето, чувањето и промовирањето на зачуваниот архивски материјал од важност за централнобанкарската историја на нашата држава.

Заштита на потрошувачите и финансиска едукација

Заштитата на потрошувачите и финансиска едукација – основа за поголема финансиска инклузија, користење на предностите на финансиските услуги и соодветна заштита од ризиците

Изработена е и донесена е првата национална Стратегија за финансиска едукација и финансиска инклузија 2021 – 2025 година

Формирана е Дирекцијата за заштита на потрошувачите и финансиска едукација

Постепено се зајакнува регулативната рамка за заштита на потрошувачите во доменот на банкарските услуги

Изработен е Предлог-законот за финансиски омбудсман/арбитер

Зајакнати се активностите за финансиска едукација на населението од различни возрастни групи, вклучително и на лицата со попреченост

Заштитата на потрошувачите и финансиската едукација играат клучна улога во обезбедувањето фер и транспарентни финансиски услуги. Тие им помагаат на граѓаните да донесуваат одлуки засновани на информации, да ги препознаваат потенцијалните ризици и да ги заштитат своите права. Финансиски едуцираните потрошувачи се поподготвени да препознаат измами, да ги разберат условите на финансиските услуги и да донесуваат паметни одлуки, што ја намалува потребата од интервенција при неправилности. Истовремено, ефективната заштита на потрошувачите создава сигурна средина во која тие можат да стекнуваат финансиско знаење без ризик од злоупотреба.

Согледувајќи ја потребата од стратегиска рамка во овој домен, под водство на Народната банка, во јули 2021 година финансиските регулатори ја донесоа првата национална Стратегија за финансиска едукација и финансиска инклузија 2021 – 2025 година. Стратегијата е донесена во рамките на спроведувањето на првата фаза од Регионалниот проект за финансиска писменост на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) и нејзината Меѓународна мрежа за финансиска едукација (ИНФЕ), спроведена со поддршка на Министерството за финансии на Холандија. Стратегијата вклучува активности за финансиска едукација и финансиска инклузија, како и за заштита на потрошувачите. Со досегашното спроведување на Стратегијата се овозможи зајакната координација и соработка помеѓу финансиските регулатори, приватниот финансиски сектор и граѓанските здруженија, како и систематски пристап на сите вклучени субјекти заради зајакнување на финансиската писменост, финансиската инклузија и обезбедување соодветна заштита на потрошувачите. **Во согласност со Стратегијата, донесени се Кодексот на добри практики и Основните компетенции на финансиската едукација,** преку кои се обезбедуваат квалитетни едукативни програми, посветен и коректен пристап од страна на сите вклучени субјекти во процесот на едукација, вклучително и од приватниот и граѓанскиот сектор. Во рамките на проектот со ИНФЕ-ОЕЦД, извршено е мерење на финансиската писменост на населението и на малите и средните фирми.

Покрај активностите за координација на напорите во оваа област на национално ниво, Народната банка постојано ги следи и меѓународните текови во овој домен преку соработка со повеќе меѓународни организации (ИНФЕ/ОЕЦД, ЕБОР, АФИ). **Според последната анкета на ИНФЕ/ОЕЦД од 2019 година, Народната банка има најголема доверба од јавноста меѓу земјите од регионот во доменот на финансиската едукација.** Во март 2024 година е склучен Меморандум за соработка со ЕБОР за Кодексот за финансирање на жени претприемачи, при што Народната банка е национален координатор. Согласно предвидените активности со Кодексот, во мај 2025 година беше подготвен Преглед на податоци за учеството на микро, мали и средни претпријатија во доминантна сопственост на жени во вкупните кредити одобрени од банките, како и други придружни показатели.

Препознавајќи го значењето на заштитата на корисниците на финансиски услуги, **Народната банка во декември 2021 година ја формира Дирекцијата за заштита на потрошувачите и финансиска едукација,** како засебна организациска единица чија задача е да поттикне создавање и да обезбеди спроведување на системите за заштита на потрошувачите во финансиските институции лиценцирани од Народната банка коишто ќе се засноваат на стандарди за одговорно и професионално однесување, како и за унапредување на финансиската писменост на населението во целина.

Во доменот на заштитата на потрошувачите, Народната банка донесе **Циркулар за заштита на потрошувачите корисници на банкарски услуги,** преку кои се изврши дополнување на правната рамка за спроведување на системите за заштита на потрошувачите, преку давање насоки за банките за спроведување на стандардите и добрите практики за унапредување на заштитата на потрошувачите.

Од 2022 година, **се започна со спроведување теренски контроли за проверка на усогласеноста во работењето на банките со прописите за заштита на потрошувачите.** Преку теренските контроли се утврдуваат потребите за идни подобрувања на системите во банките, заради поефикасна заштита на корисниците на банкарските услуги. Едновременно

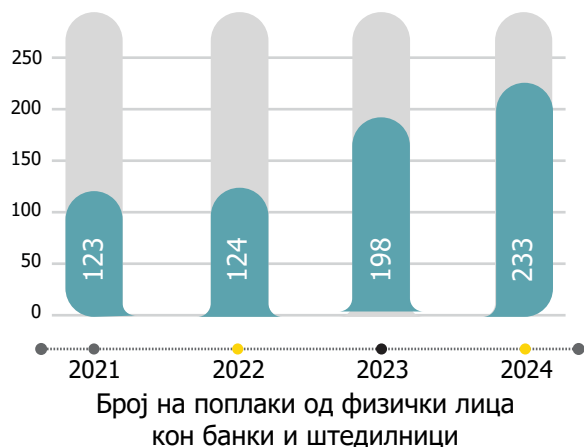
но, се спроведуваат и хоризонтални тематски контроли на банкарскиот сектор, преку кои се утврдува примената на законските одредби и потребата од измени и од обезбедување натамошни насоки за спроведување. Се воспостави процедура за управување со поплаките, преку која се примаат, се разгледуваат, се анализираат и им се одговара на поплаките доставени од физички лица, корисници на финансиски услуги. Се започна со редовна изработка на Извештајот за поплаките примени во банките и во Народната банка, којшто се објавува на интернет-страницата.

Засилено се работеше и на заокружувањето на правната рамка за обезбедување поефикасна заштита на корисниците на финансиски услуги, при што е даден придонес кон изработката на Законот за измени и дополнувања на Законот за банките (донесен во февруари 2025 година), каде што е вметната глава за заштитата на потрошувачите со којашто е прецизирана надлежноста на Народната банка и обврските на банките во овој

► Средби на гувернерката Анита Ангеловска-Бежоска со кралицата на Кралството на Холандија Максима

домен. Подготвени се и предлог-измени на Законот за Народната банка, коишто ги следат потребите за ефективна контрола на системите за заштита на потрошувачите во банките. Воедно, под водство на Народната банка, е подготвена нацрт-верзија на Законот за финансиски омбудсман/арбитер.

Едновременно, **постојано се преземаат многубројни активности за унапредување на финансиската писменост на населението.** Финансиската едукација којашто повеќе години се спроведува од Народната банка, од 2021 година е во рамките на Дирекцијата за заштита на потрошувачите и финан-

сиска едукација. Постојано се спроведуваат активности за зголемувањето на финансиската писменост на населението, главно насочени кон учениците од основното и средното образование, специјализирани предавања на конкретни економски теми за студенти, а во последните години се преземени и едукативни активности за учениците со попреченост, за

2018-2020

Постојани активности за финансиска едукација
Проект со ИНФЕ-ОЕЦД за финансиска писменост на населението
Мерење на финансиска писменост на населението (ИНФЕ-ОЕЦД)
Работна група за заштита на потрошувачите

2021

Стратегија за финансиска едукација и финансиска инклузија
Кодекс на добри практики за финансиска едукација
Формирање на Дирекција за заштита на потрошувачи и финансиска едукација

2022

Основни компетенции за финансиска писменост
Интерни акти на ДЗПФЕ
Теренски и вонтеренски контроли над банките за заштита на потрошувачи

2023

Циркулар за заштита на потрошувачите
Мерење на финансиска писменост и дигитализација на мали и средни фирми (ИНФЕ-ОЕЦД)
Извештај за поплаките
Нацрт верзија на предлог закон за финансиски омбудсман/арбитер

2024

Меморандум со ЕБРД за поддршка на жени претприемачи (We Fi Code)
Насоки за поголема вклученост на лица со попреченост

2025

Измени во Закон за банки (дел за заштита на потрошувачите)

возрасното население, за жените и за пензионерите.

Од 2018 година наваму се одржани предавања за 17.679 ученици, студенти, возрасни лица и други граѓани, што е дел од постигнатата бројка од над 25.550 граѓани, од различни возрасти и образование, коишто во периодот 2012 – 2024 година, преку активностите за унапредување на финансиската писменост, имаат присуствувало на едукативни предавања.

Изработени се голем број едукативни материјали во печатена и електронска форма, едукативна компјутерска игра, видеоматеријали, квизови, инфографики и др. Особено значајни се Брошурата за дигитална безбедност при онлајн услуги „Безбедност при користењето дигитални финансиски производи и услуги“, брошурата наменета за унапредување на заштитата на потрошувачите – лица со попреченост „Насоки за поголемо вклучување на лицата со попреченост како потрошувачи во банкарскиот сектор“ и брошурата на Брајово писмо, наменета за лицата со оштетен вид „Права на лицата со оштетен вид како потрошувачи на финансиските услуги“.

413

предавања

ФИНАНСИСКА
ЕДУКАЦИЈА**17.679**

учесници

Насоки

за поголемо вклучување на
лицата со попреченост како
потрошувачи во
банкарскиот сектор

Усвојување на стандардите на
Европскиот систем на централни
банки како императив

Усвојување на стандардите на Европскиот систем на централни банки како императив

Во 2019 година е формиран Комитетот за евроинтеграции, како тело каде што се разгледува интегралниот придонес на Народната банка кон секој стратегиски документ поврзан со интеграцијата во ЕУ

Спроведени се неколку покрупни проекти поддржани од ЕУ за зајакнување на институционалниот капацитет на Народната банка

За првпат е одобрена репо-линија во евра од ЕЦБ

Активно учество на претставници на Народната банка во билатералниот аналитички преглед на законодавството

Одобрен пристап на земјата во СЕПА во март 2025 година

Народната банка, како дел од националната координативна структура на процесот на пристапување кон ЕУ, е вклучена во основните стратегиски национални процеси. Заради зајакнување на интерната координација, **во 2019 година е формиран Комитетот за евроинтеграции**, каде што се разгледува интегралниот придонес на Народната банка кон секој стратегиски документ поврзан со интеграцијата во ЕУ.

Народната банка постојано ги надградува своите капацитети и го унапредува своето работење, што е видно и преку оценките на институциите на ЕУ. Заради доближување до стандардите на ЕЦБ, како една од стратегиските цели на Народната банка, во изминатиот седумгодишен период се изведени следниве **проекти поддржани од ЕУ**: „брзиот“ (англ. Light) твининг-проект „Јакнење на капацитетите на системот за борба против фалсификување евра“ (2018 – 2019) и твининг-проектот „Јакнење на институционалниот капацитет на НБРСМ на патот кон нејзиното членство кон ЕЦБ“ (2019 – 2021), којшто опфати четири области од работењето (статистика, платни системи, банкарска супервизија и анализа на политиките). Воедно, Народната банка е вклучена во Регионалната ИПА-програма за централните банки од Западен Балкан (првата фаза во периодот 2019 – 2020 година, а втората фаза во периодот 2022 – 2025 година), којашто опфати различни видови обуки и соодветно осмислена техничка помош од централните банки од земјите-членки на ЕУ за повеќе области од централнобанкарското работење.

Народната банка активно учествуваше во **билатералниот аналитички преглед на законодавството** во нашата земја од страна на Европската комисија во втората половина на 2022 и првата половина на 2023 година, во областите и поглавјата за коишто е надлежна. Претставници од НБРСМ учествуваа на состаноците на билатералниот аналитички преглед, и тоа: во рамките на кластерот I – Економски критериуми, поглавје 18. Статистика, поглавје 24. Правда, слобода и безбедност, поглавје 32. Финансиска контрола; во рамките на кластерот

II – поглавје 4. Слободно движење на капитал, поглавје 9. Финансиски услуги; во рамките на кластерот III – поглавје 17. Економска и монетарна унија. Исто така, НБРСМ даде свој придонес за поглавјето 8. Политика и конкуренција, поглавјето 28. Заштита на потрошувачи и поглавјето 6. Право на трговски друштва; во рамките на кластерот V – поглавје 31. Надворешна, безбедносна и одбранбена политика и поглавје 33. Финансиски и буџетски одредби.

Европската централна банка во средината на 2020 година за првпат воспостави репо-линија за Народната банка на износ од 400 милиони евра, чија можност за пристап оттогаш наваму беше секоја година продолжувана (со последното продолжување расположлива до јануари 2027 година). Првично, репо-линијата беше одобрена за справување со последиците од пандемијата, потоа со енергетската криза, како и продлабочувањето на геополитичките тензии поттикнати од руската инвазија на Украина и воениот конфликт на Блискиот Исток, продолжувајќи ја неизвесноста и поврзаните економски и финансиски последици за светската економија и финансиските пазари. Досега не се користени средства од оваа репо-линија, но таа

имаше значајна улога во однос на одржувањето на довербата во домашниот банкарски систем и зацврстување на пазарните очекувања, што е особено важно при постојани геополитички ризици.

Поднесувањето на првичното барање и барањето од страна на Народната банка за вклучување на Република Северна Македонија во географскиот опфат на **Единствената област за плаќања во евра (СЕПА)** во текот на 2024 година, а потоа

и потврдата за членство од страна на Европскиот платежен систем во март 2025 година претставува историски исчекор во однос на приближувањето до ЕУ.

Во изминатиот период Народната банка организирала низа меѓународни настани од различни области на работењето.

Стандардизираност -

Иректураничните плаќања во евра се извршуваат по и стандарди како и за граѓанинџе и компанијџе во ЕУ

Ефикасност -

Брзи иректуранични плаќања во евра во шџекој на истџиој или најдоцна следниој работџен ден, за шџио ќе бидат поџтребни само 4 подајџоци: смејкајџа на исџракачој, смејкајџа на ирџмајџелој, износџи и крајџко објаснување за основџа на плаќањџето.

Автоматизџираност -

Прџмена на најџредни шџехнолоџиџи и иновџаци кон овџзможуваат ефикасџност, сигџурџност и подоџбро корџсничџко исџкушџтво.

Пџонисџи трошоџи -

значџиџелно намџлување на шџрошоџиџе на банџиџе за извршување на плаќањџа, а со шџо и намџлување на надомџџџоциџе на банџиџе за клиџенџиџе.

Транспарентноста и
комуникациите со јавноста

Транспарентноста и комуникациите со јавноста- одлики на современите централни банки

Активности за зајакнување на транспарентноста, унапредување на начинот на комуникација со јавноста и зголемување на каналите на комуникација, пред сè преку социјалните медиуми, како и постојани работилници за новинарите

Формирана е посебна организациска единица – Отсек за комуникации при Кабинетот на гувернерот

Народната банка, на своја иницијатива стана втората централна банка во светот, за којашто ММФ направи оценка на применуваните практики за транспарентноста согласно ревидираниот Кодекс на транспарентност на ММФ, а оценувањето покажа дека применува напредни практики на транспарентност и ужива висока доверба од јавноста

Во последните две декади, по избивањето на Светската финансиска криза од 2007 година, централните банки ширум светот ги засилија напорите за зголемување на ефикасноста при својата комуникација со јавноста, како и напорите нивните пораки да допрат до и да се разбрани од пошироката публика. Истовремено, со зголемување на нивото на независноста при носењето на макроекономските одлуки, централните банки настојуваат да го подигнат нивото на транспарентноста во работењето и работат на поразбирливо соопштување на своите одлуки.

Овие трендови во централнобанкарското работење се препознаени и се прифатени и од страна на Народната банка. Во периодот 2018 – 2025 година, на стратегиско ниво беа преземени неколку активности како за зајакнување на транспарентноста, така и за унапредување на начинот на комуникација со јавноста и зголемување на каналите на комуникација, пред сè социјалните медиуми, заради подобар опфат на поголемиот дел од јавноста. Соопштенијата за јавноста коишто се доставуваат до медиумите и натаму се главниот извор на комуникација, а од 2018 година наваму бројот на објавите е зголемен двократно. Во соопштенијата како основни информации се споделуваат донесените одлуки во доменот на монетарната политика, одлуките поврзани со макропрudentната политика и финансиската стабилност, а се соопштуваат и редовните информации за макроекономските движења во домашната економија, но и во светски рамки, како и редовните статистички податоци во доменот на работењето на Народната банка. Покрај ова, Народната банка започна со објавување и на своите активности во сферите како заштитата на потрошувачите, дигитализацијата и придобивките од неа за граѓаните, како и за активностите за поттикнување на зеленото финансирање. Овие пораки беа опфатени и во сè поголемиот број интервјуа на раководството

на Народната банка во пишаните и електронските медиуми, но и со пренесување на ставовите и дискусиите на раководството на реномирани настани и конференции во организација на централни банки и релевантни меѓународни финансиски институции.

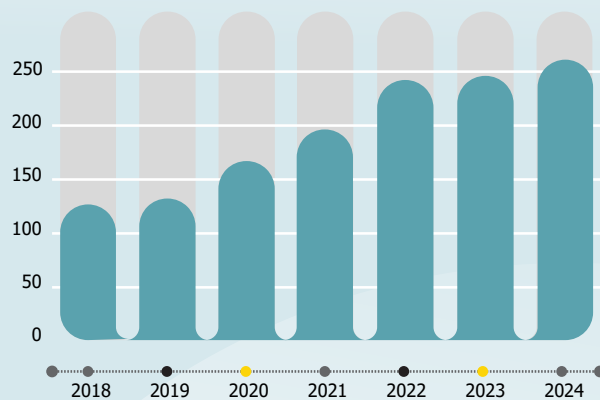
Присуството на Народната банка се засилува и на социјалните медиуми. Притоа, од речиси 100 објави во 2018 година, објавите на социјалните медиуми достигнаа бројка од над 400 во 2025 година. Народната банка има свои профили на Фејсбук, Инстаграм, Твитер и Јутјуб¹⁰. Стратегиската поставеност на овие мрежи¹¹ е насочена кон старосните групи коишто се поделени на различните платформи (Фејсбук и Инстаграм), како и карактерот и функцијата на мрежите.

Содржините коишто ги произведува тимот за комуникации на банката се главно поврзани со редовните извештаи за монетарната политика, одлуките на Советот на Народната банка, статистиките и соопштенијата, интервјуата на претставниците на банка-

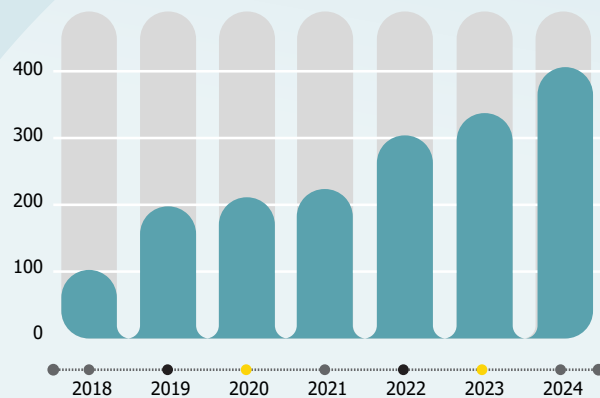

¹⁰ Во земјата Фејсбук сè уште е неприкосновено најкористената платформа со 944.600 сметки, или околу 52% од популацијата, по што следи Инстаграм со 811.500 сметки или 39% од популацијата.

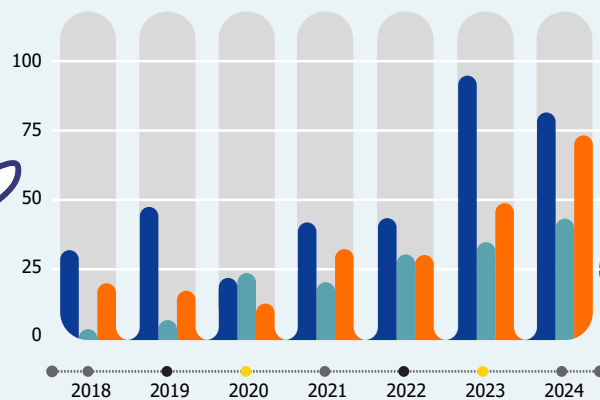
¹¹ На почетокот на 2025 година е разгледана можноста за создавање профил на Народната банка и на социјалната мрежа Линкдин и се започна со објави во мај 2025 година.

Број на објави на соопштенија

Број на објави на социјални медиуми

Број на соопштенија според јавни настапи

■ настани ■ интервјуа ■ средби

та, конференциите и средбите, едукативните содржини и визуализации. Со оглед на нивото на финансиската писменост на населението, на социјалните медиуми се поставуваат содржини коишто се поедноставни, со илустрации за подобро согледување на пренесените информации.

Имајќи предвид дека медиумите и новинарите воопшто се едни од главните афирматори на пораките на централната банка пред пошироката јавност, во периодот 2018 – 2025 година се засилија и активностите за редовни средби и одржување редовни

работилници за новинарите на теми коишто се честопати присутни во новинарските текстови, прилози и анализи. За таа цел, беа одржани работилници поврзани со [Анкетата на Народната банка за кредитната активност на банките и профитабилноста на банкарскиот систем](#), а за новинарите беше презентиран статистичкиот веб-портал „НБСтат“, статистиката на останатите финансиски институции (ОФИ) и статистичките податоци за годишните финансиски сметки на македонската економија. Имајќи го предвид интересот на јавноста и на медиумите за [супервизорската функција](#), на посебна онлајн

презентација пред новинарите се обработуваше и оваа тема. Во текот на 2022 година беше воочена потреба за појаснување на неопходноста за заштитата на граѓаните при користењето на новите технологии на финансиските услуги, што беше тема на [работилницата за новинари поврзана со кибер-безбедноста](#). На посебна работилница во март 2023 година, новинарите се запознаа со новиот Закон за платежни услуги и платни системи, којшто стапи на сила на почетокот на оваа година и воопшто на концептите на дигитализација и иновации во областа на плаќањата. Во тој контекст, а истакнувајќи ги и заложбите за заштита на потрошувачите, Народната банка на новинарите им ја презентира и за алатката [за споредба на надоместоците на банките којашто ќе придонесе за зголемена конкурентност и поповолни цени за платежните услуги](#). Во 2024 година повторно се одржуваа едукативни активности со новинарите, при што на работилница во јуни се зборуваше за аспектите на [дигитализацијата на финансиските услуги и нивната примена во банкарскиот сектор](#).

За да ја задржи довербата кај јавноста и за да ја оправда својата независност, Народната банка постојано се стреми кон високо ниво на транспарентност во сите сегменти од своето работење. Оттука, во 2021 година, една од активностите беше доброволното учество на Народната банка во пилот-оценувањето на транспарентноста, со принципите предвидени во рамките на ревидираниот Кодекс на транспарентноста на ММФ. Оценувањето покажа дека Народната банка применува напредни практики на транспарентност. Истовремено, беше утврдено дека одредени аспекти и информации треба посоодветно да се споделуваат со јавноста, што придонесе за подобрување и поголема достапност на информациите за процесот на донесување одлуки, рамката за управување со ризиците во Народната банка, а особено беше збогатена достапноста на информациите поврзани со финансиската стабилност и улогата на Народната банка во макропрудентната политика. Овој аспект на зајакнување на транспарентноста е особено значаен со оглед и

ТРАНСПАРЕНТНОСТ

ДОВЕРБА

Народната банка применува напредни практики во однос на транспарентноста и ужива висока доверба од јавноста, благодарение на водењето на конзистентни политики кои овозможуваат макроекономска стабилност, се наведува во Извештајот од мисијата на Меѓународниот монетарен фонд.

Анкетата на Светска банка покажува дека Народната банка е меѓу институциите во која граѓаните имаат најмногу доверба

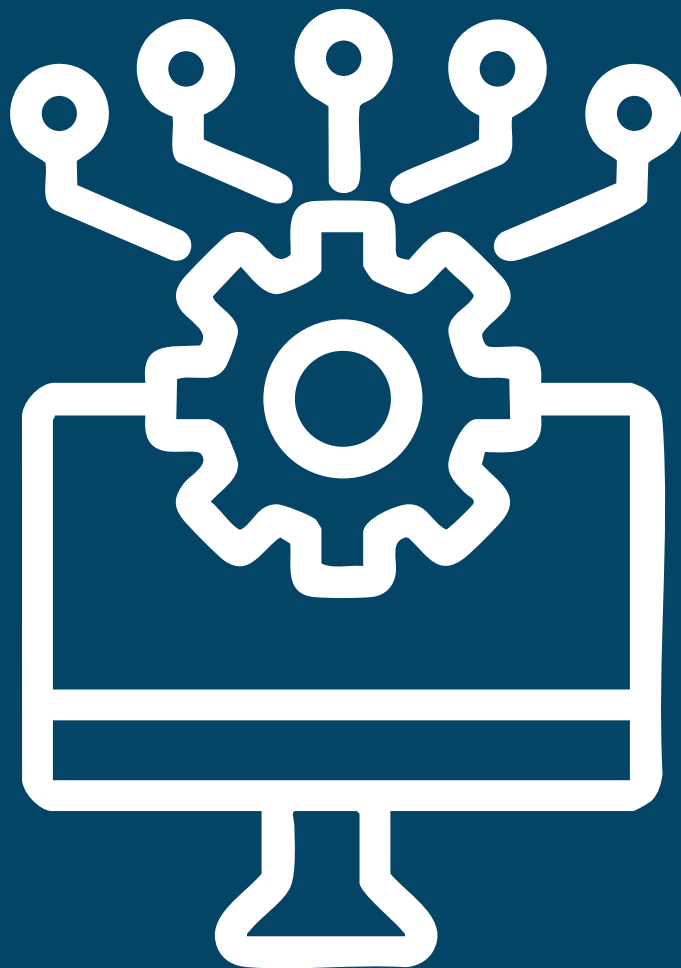
на новиот мандат на централната банка во овој домен. Отвореноста и отчетноста на Народната банка се препознаени во истражувањата на реномирани меѓународни институции, како Светската банка. Анкетата спроведена од Светската банка во 2023 година покажа дека Народната банка е меѓу трите институции, меѓународни и домашни во земјава, во кои јавноста има најголема доверба.

Заради посоодветно спроведување на активностите во доменот на комуникацијата со јавноста, Народната банка презеде и организациски активности за

засилување на институционалниот капацитет. Така, во 2021 година ја формира организациската единица Отсек за комуникации во рамките на Кабинетот на гувернерот, задолжена за оперативна подготовка на потребните материјали за директна комуникација со медиумите и за објавување соопштенија и текстови на главните канали на комуникација на Народната банка.

Информациони технологии

Информатичката технологија – крвотокот на банката којшто ги доставува податоците и информациите ефикасно, навремено и безбедно до крајниот корисник

Се зголемува и се одржува високото ниво на ефикасност и безбедност на информатичкиот систем на банката

Се изврши реформа на организацијата на информатичката технологија, односно се формира Секторот за информатичка технологија, во 2022 година, заради подобро управување со ИТ-ресурсите

ИТ-инфраструктурата постојано ја обезбедува и ја одржува стабилноста на системите, при што достапноста на системот РТГС (МИПС) е над 99,95%

Постојано се развиваат нови и се одржуваат современите интерно развиени апликации со што се зголемува ефикасноста и се намалуваат грешките во работењето

ИТ-безбедноста е на високо ниво преку воведување нови и надградба на постоечките безбедносни системи со што се штити информатичкиот систем на банката

Банката има комплексен информатички систем којшто е присутен во сите организациски единици и помага во нивното функционирање. Неговото управување е во надлежност на Секторот за ИТ којшто го одржува и го надградува на ефикасен и на безбеден начин. **Заради подобро управување, во 2022 година се изврши реформа на организацијата на информатичката технологија, при што се формира Секторот за информатичка технологија со две дирекции: Дирекцијата за ИТ-инфраструктура и Дирекцијата за апликации и еден независен Отсек за надзор и ИТ-безбедност.**

ИТ-инфраструктурата го одржува темелот на којшто работат сите ИТ-услуги. Таа не само што обезбедува услуги директно за вработените на Народната банка, туку создава и база преку која се овозможуваат други услуги во и надвор од банката. Покрај класичните ИТ-услуги за крајните корисници, постојано се обезбедува и инфраструктура за работа на којашто работат апликациите. ИТ-услугите се достапни на високо ниво, за што сведочи услугата за системот РТГС (МИПС) којашто во измина-

тиов период секогаш е достапна, во просек 99,97%. За да се постигне ова ниво, потребно е постојано одржување и надградба на уредите, чиј број низ годините постојано расте.¹² Уредите се наоѓаат на три поголеми локации, но она што е значајно е нивната флексибилност, што се покажа како клучна придобивка за време на пандемијата со ковид-19. Од 2020 година, Народната банка се приклучи кон Системот за интероперабилност и Националниот портал за е-услуги, преку посебна ИТ-инфраструктура.

Народната банка за сопствени потреби создава и одржува апликативен софтвер преку кој се поддржува работата на сите организациски единици. Дигитализацијата не само што го намалува времето за обработка, туку преку автоматизацијата ги намалува и можностите за грешки. Со оглед на постојаниот развој на централнобанкарските активности, растеше и портфолиото на апликации, при што во овој период се додадени 63 нови апликации во портфолиото на Народната банка.

Годишен раст на бројот на апликации развиени во НБРСМ (2018 – 2025)

Година	До 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Број на интерно развиени апликации	281	289	298	303	314	332	339	342	344
Раст		+8	+9	+5	+11	+18	+7	+3	+2

¹² Во моментот, се одржуваат и се надградуваат над 150 виртуелни и физички сервери, со неколку групи дисковни системи коишто овозможуваат високо ниво на безбедност. До опремата се пристапува од околу 800 компјутери (фиксни – „десктоп“ и преносливи – „лаптоп“) и околу 160 мобилни уреди.

Народната банка во најголем дел самостојно го развива својот апликативен софтвер. **Сопственоста на изворниот код и способноста да го развива и да го подобрува претставува стратегиска предност за Народната банка**, бидејќи овозможува исклучителна флексибилност за воведување идни промени. На овој начин, покрај финансиските заштеди, суштински се зајакнува технолошката независност и оперативната автономија на Народната банка.

Покрај технолошките подобрувања, се изврши и **организациско подобрување** со тоа што се воведо нов **Отсек за тестирање на апликациите** којшто треба да помогне за побезбедни и поквалитетни апликации, со подобро корисничко искуство, а се засили и бројот на програмери заради исполнување поголем број проекти годишно. Најважните активности на Отсекот се:

- Функционално тестирање – Верификација на апликациите согласно дефинираните барања;
- Безбедносно тестирање – Идентификација на потенцијални безбедносни слабости пред да се пушти во употреба; и
- Подобрување на корисничкото искуство – Анализа на интерфејсот и интуитивноста на апликациите.

Со сè поголемото значење на информатичката технологија за банката, како и за меѓународните состојби во кои сè повеќе се јавуваат киберзакани, банката постојано ја зголемува ИТ-безбедноста, преку одржување и надградба на постојните системи и воведување повеќе нови системи. Така, во овој период, се воспоставени важни нови системи за проактивно следење и заштита, како што се: СОЦ (Security Operations Center –

SOC) за непрекинато следење на системите, мрежна безбедност (NDR) за откривање аномалии во компјутерската мрежа, контрола на привилегираните сметки (PAM) за спречување злоупотреби со сметките со високи привилегии, двофакторска најава (2FA) за зголемена автентикација и динамичко тестирање на апликациите (DSAT) за откривање слаби точки во продукциска околина.

Преку активностите во доменот на информатичка технологија, Народната банка значително го унапреди својот информатички систем, осигурувајќи високо ниво на безбедност и ефикасност. Преку (ре) организација, воведување нови технологии, дигитализацијата на процесите, подобреното управување со апликациите и стабилната инфраструктура се зајакнува технолошката подготвеност на банката и нејзината отпорност на оперативни проблеми.

Правни работи

Во релевантниот период беше даден значаен придонес во подготовките во врска со интеграцијата на ЕУ, но и во подготовката на текстови на закони од доменот на работењето на Народната банка. **Централно место и најголем придонес во поглед на законските акти секако е даден во подготовката на матичниот закон, Законот за Народната банка на Република Северна Македонија**, а низ призмата којашто на Народната банка ѝ е дадена со Уставот како „емисиона банка, самостојна и одговорна за стабилноста на валутата, за монетарната политика и општата ликвидност за плаќање“. Актуелниот Закон за Народната банка од 2010 година, обезбедува административна и финансиска независност на централната банка, а функционалната независност е зајакната со дополнителни законски барања за почитување и неменување на одлуките од Советот на Народната банка од страна на државната власт и органите на управување на кое било ниво на власт, со експлицитна обврска за почитување на функционалната независност на Народната банка.

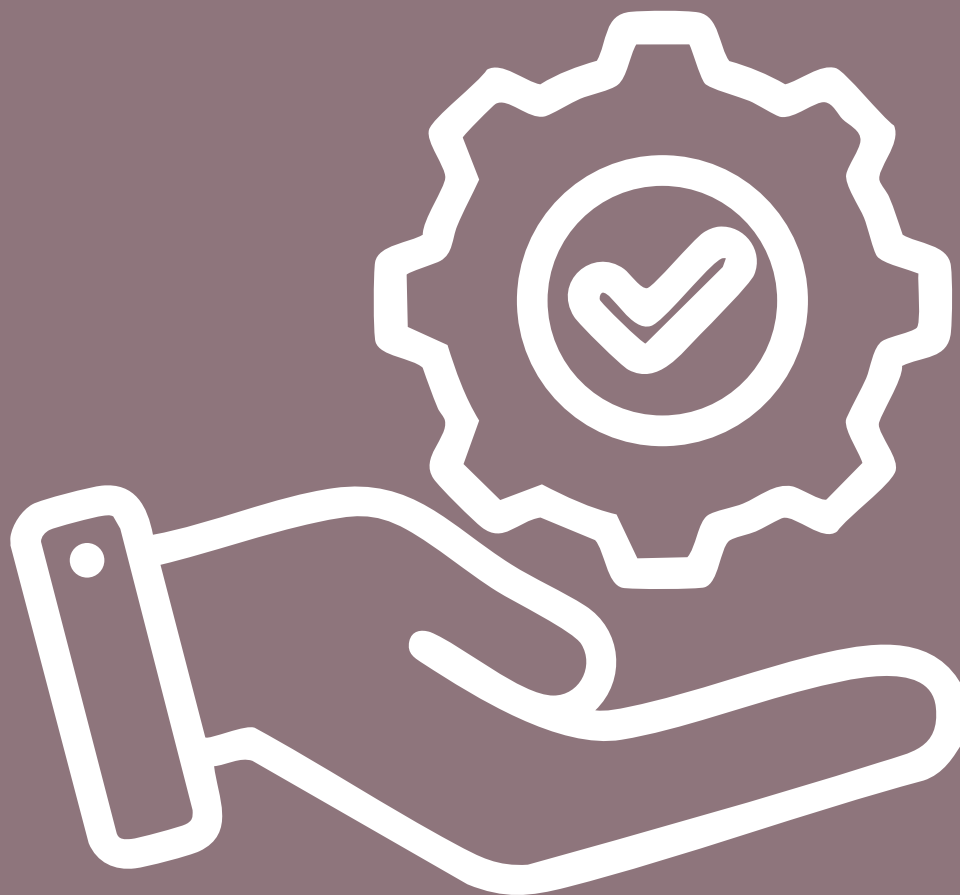
Во 2018 година, се направени измени и дополнувања на Законот за Народната банка во делот на критериумите за избор на членовите на Советот на Народната банка. Со измените и дополнувањата **во 2021 година** се направени измени во делот на надзорот над условите и начинот на снабдувањето со книжни и ковани пари и Кредитниот регистар, како и усогласување со Законот за прекршоците.

Во рамките на мисиите на Меѓународниот монетарен фонд за процена на заштитните мерки (англ. Safeguards assessment) одржани во 2020 и 2022 година, за оценување на капацитетот и поставеноста на практиките на добро управување во централната банка, беше заклучено дека **Законот за Народната банка од 2010 година главно е во согласност со меѓународните практики во однос на независноста на централната банка**, но беа дадени препораки за натамошно доближување до најдобрите меѓународните стандарди во однос на **структурите за одлучување на централната банка, финансиската и личната автономија, како и обезбедувањето итна ликвидносна помош**. Во тој контекст, беше организирана и техничка помош со претставници на ММФ, по што се пристапи кон изготвување предлог-измени на Законот.

Измените и дополнувањата на Законот за Народната банка коишто произлегоа од овие активности се донесени **во 2024 година**, при што Народната банка доби **макропрудентен мандат и мандат за спроведување активности за решавање банка**. Се овозможи натамошно **диверзифицирање на девизните резерви, како и зајакнување на капиталот и резервите на Народната банка**. Чекор напред е направен и во поглед на **механизмите на доброто управување**, меѓу кои позначително преку воведувањето Извршен одбор, појасното дефинирање на надлежностите на Комитетот за ревизија и на Дирекцијата за внатрешната ревизија и др. Извршниот одбор е нов орган на управување на Народната банка, покрај Советот на Народната банка, преку којшто се засилува колективното одлучување, особено кај оној сегмент од работите коишто претходно беа во надлежност на гувернерот, со што се зајакнува организациската поставеност на централната банка заради поефикасно спроведување на надлежностите. Во однос на Комитетот за ревизија, тој за првпат се вклучи во Законот за Народната банка, како постојано работно тело на Советот на Народната банка.

Финансиска одговорност и транспарентност

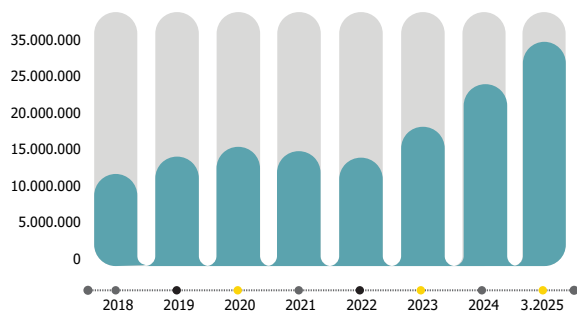
Финансиска независност - темел на модерната централна банка

Соодветното ниво на капитал и резерви на централната банка како предуслов за ефикасно извршување на задачите и остварување на основната цел

Високо ниво на транспарентност преку финансиските извештаи на Народната банка е потврдено од домашни и меѓународно признати институции

Развиен е софтвер за Интегриран сметководствен систем ИСС – Главна книга

Вкупно капитал, општи резерви и ревалоризациски резерви (во 000 денари)

Еден од темелите на модерната централна банка е финансиската независност. **Финансиска независност поддржана со соодветно ниво на капитал и резерви на централната банка е предуслов за ефикасно извршување на задачите и остварување на основната цел – ценовната стабилност и другите цели на централната банка.** Од овие причини, финансиската независност на централната банка е еден од основните постулати за обезбедување и одржување на макроекономската стабилност на земјите членки на Меѓународниот монетарен фонд и едно од основните барања за членство во Европската Унија. Меѓународните барања за финансиска независност едновременно се проследени со барања за јасна и транспарентна финансиска одговорност на централната банка, заради што од особено значење е транспарентноста и обелоденувањето на финансиските извештаи и применетите сметководствените политики.

Во анализираниот период, и покрај влијанието на корона-кризата, енергетската криза, порастот на инфлацијата на светско ниво, Народната банка преку соодветни политики успеа значително да го зајакне својот биланс, односно да ги зголеми капиталот и резервите. Имено, капиталот, општите резерви и ревалоризациските резерви, на крајот од март 2025 година, се тројно повисоки во однос на крајот на 2018 година. Доколку не беше направена измената на Законот за Народната банка од 24 јануари 2025 година, со која се промени начинот на распределба на добивката, капиталната позиција на Народната банка ќе беше уште послална.

Со Законот за Народната банка е пропишана обврска за подготовка на финансиските извештаи во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување – МСФИ и нивна независна проверка од меѓународно признато ревизорско друштво, како и барањата за високо ниво на транспарентност и Народната банка ги почитува овие одредби.

Годишните финансиски извештаи на Народната банка во периодот 2018 – 2024 година беа ревидирани од меѓународно признати ревизорски друштва при што за секоја година е наведено дека финансиските извештаи од сите материјални аспекти, даваат вистинска и објективна слика на финансиската состојба на Народната банка и дека се во согласност со МСФИ. Ова е потврдено и преку оцената на ММФ за заштитните мерки (англ. Safeguards assessment) на Народната банка во рамките на нивните мисии во периодот 2020 – 2022 година.

Сметководствените политики, процедури и сметководствената евиденција на Народната банка се предмет на постојана ревизија и нивно усогласување со барањата на МСФИ. Во изминатиот период се извршија неколку ревизии на овие документи поради воведувањето нови инструменти во сегментот на управувањето со девизните резерви, како и поради усогласување со најдобрите практики и меѓународни стандарди во овој сегмент.

Во изминатиот период се извршени измени на неколку процеси, ревидирани се или донесени се повеќе интерни акти од работењето на банката што претставуваат основа за навремено и точно сметководствено евидентирање. Еден од најзначајните проекти којшто започна во 2022 година е **развојот на софтвер за Интегриран сметководствен систем ИСС – Главна книга** за унапредување и автоматизација на сметководствените процеси и интеграција на одделните апликации. Системот би почнал да се користи до крајот на првата половина од 2025 година, со што значително ќе се намалат оперативните ризици и ќе се зголеми ефикасноста во сметководственото евидентирање и финансиското известување, а ќе се обезбеди и поефикасно управување со финансиите.

Раководење и организација:
Кои сме ние?

Раководење и организација

Органи на раководење со Народната банка се Советот на Народната банка и Извршниот одбор. Гувернерот на Народната банка претседава со Советот на Народната банка и со Извршниот одбор, има главна извршна функција во Народната банка и е задолжен за нејзиното секојдневно работење.

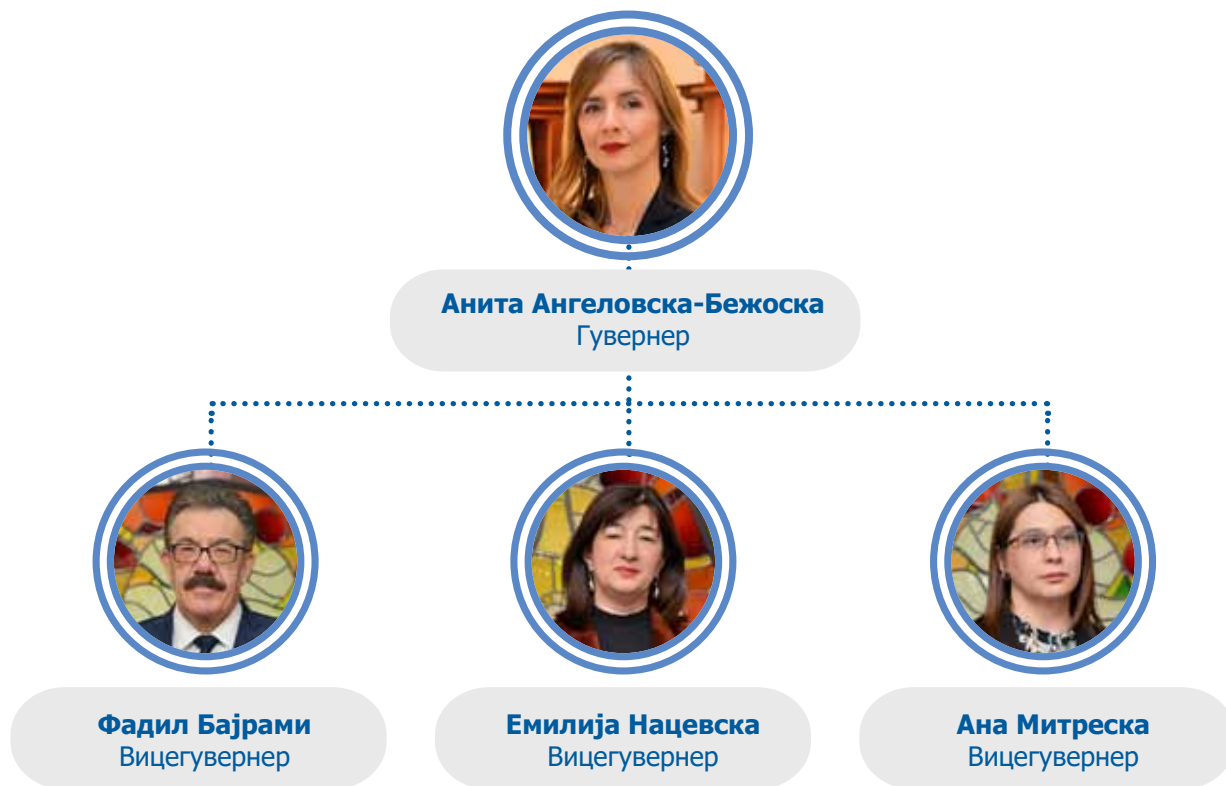
Највисок орган на управување во Народната банка е **Советот на Народната банка** на Република Северна Македонија. Овластувањата и задачите на Советот на Народната банка се пропишани во член 47 од Законот за Народната банка на Република Северна Македонија.

Извршниот одбор на Народната банка

Извршниот одбор на Народната банка го сочинуваат гувернерот и тројцата вицегувернери. Извршниот одбор има надлежности за спроведување на монетарната и политиката на девизниот курс, презема макропрудентни мерки, во согласност со целите на макропрудентната политика, презема мерки кон поединечни финансиски институции кои се предмет на супервизија како и мерки кон платежни институции, одлучува за издавање и укинување дозволи за финансиски и платежни институции, како и одлучува за започнување на постапка за решавање на банки. Овластувањата и задачите на Извршниот одбор подетално се пропишани во член 48-а од Законот за Народната банка на Република Северна Македонија.

Членови на Извршниот одбор на Народната банка

За тимот на Народната банка

Во Народната банка на Република Северна Македонија работат стручни, посветени и високо квалификувани професионалци. Нивното знаење, искуство и ангажман се основа врз која се градат и се остваруваат стратегиските цели на институцијата. Банката негува интердисциплинарен пристап, со постојана посветеност на вложување во знаењето и развојот на човечкиот капитал. Иако економистите, согласно доменот на нашето работење, претставуваат најголемиот дел од стручниот кадар, бележиме постојано зголемување и на ИТ и други профили, што говори

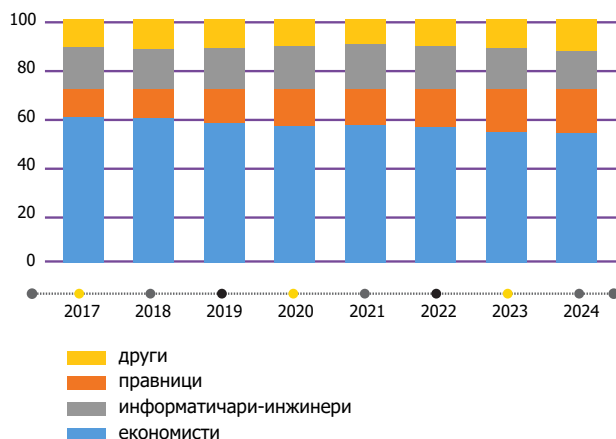
за постојаното усовршување и приспособување кон новите предизвици. Народната банка е институција каде што се негува култура на еднакви можности – каде што што кариерниот развој се поттикнува врз основа на знаење, компетентност и лична посветеност. Овој пристап на еднакви можности се потврдува и преку родовата структура на вработените, како и родовата раководна структура, каде што преовладуваат жените. Нашата заложба за еднаквост, професионализам и инклузивна работна средина не е само вредност, туку дел од секојдневното работење.

Образование – во 2024 година

над **75%** од вработените имаат завршено најмалку четиригодишни студии

од кои **24%** се со магистерски студии

5,6% со докторски студии

СТРУКТУРА НА ВРАБОТЕНИ

14
ПРОСЕК НА РАБОТЕН СТАЖ ВО НАРОДНАТА БАНКА

45
ПРОСЕЧНА СТАРОСТ

НАРОДНА БАНКА
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Проекти за техничка помош од меѓународни институции

ИПА проекти			
Година	Проект	Назив на проектот	Област
2016-2018	ИПА-проект	Изградба на алатка за интерни анализи на статистички податоци и статистички интернет-портал за надворешни корисници на податоци	статистика
2018-2019	Лесен Твининг-проект (анг. Twinning light)	Јакнење на капацитетите на системот за борба против фалсификување евра	трезорско работење
2019-2021	Твининг-проект	Јакнење на институционалниот капацитет на Народната банка на патот кон нејзиното членство во Европскиот систем на централни банки	платежни услуги и платни системи, банкарска регулатива и супервизија, статистика на финансиските сметки и анализа на политиките
2023-	ИПА-проект	Јакнење на капацитетите на Народната банка во однос на екстерните статистики и платните системи и статистиката	статистика; платни системи

ОЕЦД (ИНФЕ-ОЕЦД)			
2018-2022	Министерство за финансии на Холандија, ИНФЕ-ОЕЦД	Регионален проект за финансиска писменост на ИНФЕ-ОЕЦД	финансиска писменост
2023-2027	Министерството за финансии на Холандија, ИНФЕ-ОЕЦД	Втора фаза на Регионалниот проект за финансиска писменост на ИНФЕ-ОЕЦД	финансиска писменост

Светска банка		
2017-2025	РАМП Примена на фјучерс-договорите при активно управување со портфолијата на девизните резерви	финансиските пазари, сметководство и контрола, платни системи, правни работи
2019-2025	ФИНСАК (World Bank Financial Sector Advisory Centre)	банкарска регулатива и решавање банки
2023	ФИНСАК (World Bank Financial Sector Advisory Centre)	финансиска стабилност и макропрudentна политика, банкарска регулатива и решавање банки, банкарска супервизија
2023-2025	Проект за модернизација на плаќањата во РС Македонија	Проект за модернизација на плаќањата во РС Македонија

ММФ		
2018-2025	Соработка со ММФ во доменот на статистиката: - Техничка мисија од областа на екстерните статистики; - Технички мисии за секторските финансиски сметки; - Проект за развој на владина финансиска статистика (GFS) на ММФ, финансиран од Швајцарскиот секретаријат за економски прашања (SECO)	статистика
2020	Мисија на ММФ (Safeguard Assessment Mission) и техничка помош од ММФ во врска со правните аспекти околу Законот за Народната банка.	финансиски пазари, сметководство и контрола, правни работи
2020-2022	Техничка помош од ММФ во поглед на регулативата со која се уредува кредитот во крајна инстанца (ELA).	финансиски пазари
2020-2022	Последователна мисија за секторските финансиски сметки	статистика
2022	Проект и завршна регионална работилница за развој на владина финансиска статистика (GFS) на ММФ, финансиран од Швајцарскиот секретаријат за економски прашања (SECO)	НБРСМ заедно со Министерство за финансии и Државниот завод за статистика
2022	„Модернизација на рамката за монетарни операции и ликвидносно планирање“	финансиски пазари
2023	„Организација и функционирање на девизиот пазар“ и „Калибрирање на монетарните операции и операциите на девизиот пазар во услови на режим на стабилен девизен курс“	финансиски пазари
2023	Техничка мисија од областа на екстерните статистики	статистика

Билатерална соработка		
	Институција давател	Број на проекти
2018-2025	Холандска централна банка (DNB)	37 проекти во различни области од работењето
2018-2025	Германска централна банка (DBB)	21 проект во различни области од работењето
2018-2019	Народна банка на Белгија (BNB)	14 проекти во различни области од работењето

ИПА Регионална програма		
2019-2021	Регионална програма за јакнење на капацитетите на централните банки на земјите од Западен Балкан заради нивна интеграција во Европскиот систем на централни банки, фаза I	Области: банкарска супервизија, финансиска стабилност, заштита на потрошувачите и финансиска вклученост монетарна политика, платни системи, статистика, ЕУ-интеграции, усогласеност со прописите и управување, сметководство и внатрешна ревизија.
2022-2025	Регионална програма за јакнење на капацитетите на централните банки на земјите од Западен Балкан заради нивна интеграција во Европскиот систем на централни банки, фаза II.	Области: спречување перење пари, банкарска супервизија, финансиска стабилност, заштита на потрошувачите во областа на финансиите и финансиска вклученост, решавање банки, комуникација, финансиски пазари, информатичка технологија, истражувања во областа на монетарната политика, платежни системи, статистика, ЕУ-интеграција, политики на управување, сметководство и внатрешна ревизија.

ЕФСЕ 2018-2025

Година	Институција	Назив на проектот	Област
2020-2021	ЕФСЕ	Едукативни видеа за финансиска едукација	финансиска едукација
2023	ЕФСЕ	Работилница за новинари за ЗПУПС	финансиска едукација во областа на платежни услуги
2024-25	ЕФСЕ и ЕБРД	Членство во АФИ	заштита на потрошувачи и финансиска едукација, стратегии за финансиска инклузија, дигитални финасиски услуги, податоци за финансиска инклузија, зелени финансии, финансирање на ММС претпријатија
2025	ЕФСЕ	Апликација на веб страната за споредба на податоците од банките за кредити и депозити	заштита на потрошувачи
2018-2019 2020-2022 2023	ЕФСЕ	1.Работилници за свесност за придобивките и предизвиците од развојот на финтек секторот 2. Финтек Анкета, Студија за оцена на изводливост на финтек во РСМ и национална Финтек стратегија 3. Финтек работилница за спроведување на Финтек стратегијата за финансиските регулатори.	финтек
2024-2025	ЕФСЕ	1. Работилници за зајакнување на институционалниот капацитет (ЕСГ ризици) 2. Политика на Народната банка за одржливост 3. Поддршка за организирање конференција за зелени финансии.	зелени финансии

29

МЕЃУНАРОДНИ НАСТАНИ ОРГАНИЗИРАНИ ОД НБРСМ 2018-25

Фото Галерија:
Народна банка 2018–2025

Фото Галерија: Народна банка 2018–2025

Оваа галерија прикажува избрани моменти од клучните постигнувања и активности на Народна банка во периодот 2018–2025 година. Фотографиите го одразуваат институционалниот развој, спроведените реформи, јакнењето на монетарната и финансиската стабилност, како и зголемената транспарентност и дигитална трансформација.

Секоја слика претставува дел од патот на Народна банка кон современа, стабилна и професионална институција, во служба на економскиот развој и јавниот интерес.

► Значајни настани 2018 година

► Значајни настани 2019 година

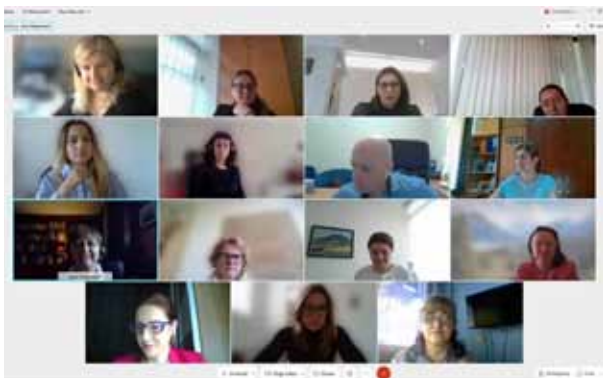

► Значајни настани 2020 година

► Значајни настани 2021 година

► Значајни настани 2022 година

► Свечена академија по повод 30 години монетарна самостојност

► Музејска изложба по повод 30 години монетарна самостојност

► Значајни настани 2023 година

► Значајни настани 2024 година

► Значајни настани 2025 година

► Конференции

КОЛЕЖИЦИ И КОЛЕЖИ

Стелио Панаподимитракис
Президент на
Републиканския статистически
Министерство

Анета Антонова
Директор, Български
Институт за Статистика

Марк Рън
Директор, Ирландски
банк за кредитване на
присъдени

Алфред Камар
Директор на Банката за
Евросъюз

ПАНЕЛ I: КЪРНИ НАСОКИ НА МАКРОЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА

Неелке Доорник
Директор, нидерландски
банк за кредитване на
присъдени

Jonathan Balle
Директор, Банката на
Франция

Егон Зечнер
Директор, Австрийски
банк за кредитване на
присъдени

Петра Трулар
Директор, чешка
банк за кредитване на
присъдени

Стивън Бейкър
Директор, Банката на
Англия

ПАНЕЛ II: ОТВОРЕНА СТРАТЕГИСКА АВТОНОМИЯ, ФРАГМЕНТАЦИЈА И НЕЈЗНОТО ЗНАЧЕЊЕ ЗА ЦЕНТРАЛНОТО БАНКАРСТВО

Пол Тукер
Директор на
Финансовата регулаторна
агенција на Великобританија

Леена Муукконен
Директор на
Финансовата регулаторна
агенција на Финландија

Едоардо Фазио
Директор, Банката на
Италија

Мартин Гиселер
Директор, Банката на
Германија

Елена Рибкина
Директор, Банката на
Русија

Золтан Чизмадија
Директор, Банката на
Унгарија

ПАНЕЛ III: ПОЛИТИКИТЕ ЗА ЕУ ПЕРСПЕКТИВАТА НА РЕГИОНОТ ВО НОВОТО ГЛОБАЛНО ОКРУЖУВАЊЕ

Сверкер Дарпас
Директор на
Шведската централна
банк

Фабицио Сакомани
Директор на
Финансовата регулаторна
агенција на Италија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Падрајг Кери
Директор на
Ирландската централна
банк

Ларсен Микелсен
Директор на
Данската централна
банк

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

ВОВЕДНИ ЗАВЕЛЕШКИ

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

ПАНЕЛ I: ЗАШТИТА НА НЕЗАВИСНОСТА И КРЕДИТНОСТИТЕТ НА ЦЕНТРАЛНИТЕ БАНКИ

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

ПАНЕЛ II: ПЕРСПЕКТИВИ ЗА МАНДАТИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИТЕ БАНКИ И КОМПРОМИСИТЕ НА ПОЛИТИКИТЕ

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

ПАНЕЛ III: РОДОВО ИНКЛУЗИВНИ ФИНАНСИ ВО РЕГИОНОТ НА ЗНЕ

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

ПАНЕЛ IV: АНАЛИЗА НА НАЈНОВАТА КРИЗНА ЕПИЗОДА: НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ ЗА (И?) ПАТОТ НАПРЕД

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

Тамас Чизмадија
Директор на
Банката на Унгарија

► Донации

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

336.711(497.7)"2018/2025"

ИЗВЕШТАЈ за работењето на Народната банка во периодот 2018-2025 година / [уредници Ана Митреска, Анета Крстевска, Султанија Бојчева-Терзијан ; илустратор Љупчо Стојановски]. - Скопје : Народна банка на Република Северна Македонија, 2025. - [144] стр. : илустр. ; 21x21 см

ISBN 978-9989-107-55-9

а) Народна банка на Република Северна Македонија -- 2018-2025 -- Извештаи

COBISS.MK-ID 66025733

